ISSN: 1309 4173 (Online) 1309 - 4688 (Print)

Volume 12 Issue 6, December 2020

DOI Number: 10.9737/hist.2020.946

Araştırma Makalesi

Makalenin Geliş Tarihi: 12.09.2020 Kabul Tarihi: 09.10.2020

Atıf Künyesi: Akın Temür – Davut Yiğitpaşa, “Neoklaudiopolis Antik Kenti ve Territoryumu 2019 Yüzey Araştırması ve Envanter Çalışmaları”, *History Studies*, 12/6, Aralık 2020, s. 2865-2894.

Neoklaudiopolis Antik Kenti ve Territoryumu 2019 Yüzey Araştırması ve Envanter Çalışmaları

Neoklaudiopolis Ancient City and Territory 2019 Surveys and Inventory Studies

Doç. Dr. Akın Temür – Doç. Dr. Davut Yiğitpaşa

ORCID No: 0000-0001-9777-5256 / 0000-0001-8821-5628

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Volume 12
Issue 6
December
2020

Öz

Vezirköprü İlçesinin tarihini araştırmak, İlçedeki arkeolojik kültür varlıklarını tespit etmek ve Neoklaudiopolis Antik Kenti'nin lokalizasyonunu ve çevresiyle olan ilişkilerini ortaya koyabilmek amacıyla planlanan çalışmaların 2019 sezonunda Vezirköprü'nün kuzey ve batısındaki 45 mahalle değerlendirme kapsamına alınmıştır. Bu çalışmalar sırasında, tescilli olanlarla birlikte, 8 kale ve 1 kule, 6 sarnıç, 14 yamaç yerleşimi, 6 höyük, 1 mağara, 8 tümülüs, 2 dini yapı, 32 taş sandık mezar, 3 kaya oygu mezar, 7 taş örgü mezar, 13 lahit teknesi ve kapağı, 11 mezar steli, 3 kaya mezarı, 7 nekropol, 2 kiremit mezar nekropolü, çok sayıda pres denge ağırlığı, işlik, sütun, sütun başlığı ve altlığı, lahit, mimari yapı elamanı, mimari blok, vaftiz teknesi, sunak, aquadukt mimari parça, İon kymationu, tavan kaseti, geison parçası, mezar stelleri ve mil taşları ayrıntılı bir şekilde araştırılarak kayıt altına alınmıştır. Buluntular ve merkezler; mimari, seramik ve çağdaş yerleşimlerin karşılaştırılması sonucu tarihlendirilme yoluna gidilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Karadeniz, Samsun, Vezirköprü, Tunç Çağı, Hellenistik Dönem, Neoklaudiopolis, Roma Yerleşimleri

Abstract

In the 2019 season, 45 neighborhoods in the north and west of Vezirköprü are included in the scope of the work planned in order to research the history of Vezirköprü District, to determine the archaeological cultural assets in the district and to reveal the localization of Neoklaudiopolis Ancient City and its relations with its environment. During these studies, were investigated in detail and their coordinates were determined and photographed and recorded together with the registered ones, 8 fortresses and 1 tower, 6 cisterns, 14 slope settlements, 6 mounds, 1 cave, 8 tumuli, 2 religious buildings, 32 stone chest tombs, 3 rock-cut tombs, 7 stone knit tombs, 13 sarcophagus and cover, 11 grave steles, 3 rock tombs, 7 necropolis, 2 tile grave necropolis, many press counterweight, workshop, column, column head and base, sarcophagus, architectural building element, architectural block, baptism boat, altar, Aquadukt architectural piece, Ion cymation, ceiling cassette, geison piece, grave steles and milestones were researched and recorded in detail. Finds and centers; as a result of comparing the architectural, ceramic and contemporary settlements, a way of dating was made.

Keywords: Black Sea, Samsun, Vezirköprü, Bronze Age, Hellenistic Age, Neoklaudiopolis, Roman Settlements

Giriş

Vezirköprü, Samsun İline bağlı bir ilçe olup, İsfendiyyar Dağları'nın doğuya doğru uzanan kesiminin güneyinde, Samsun'un 110 km güneybatısında bulunmaktadır.¹ Vezirköprü'nün erken yerleşim tarihi Kalkolitik Dönem (MÖ 5500 – MÖ 3000)'den Tunç, Demir, Hellenistik, Roma ve Bizans dönemlerine kadar kesintisiz devam ettiğini göstermektedir.² Adını *Phazemon*'dan (Vezirköprü)³ alan *Phazemonitis* yöresinin kuzeyi Gazelonitis ve Amisos, batısı Halys Irmağı, doğusu *Phanaroia* ve geri kalan kısımları *Amaseia* ile komşudur. Gaga biçiminde uzanan yüksek ve sarp bir dağın üzerinde *Sagylon* Kalesi⁴ bulunmaktadır.

Vezirköprü İlçesinde (Harita 1) en kapsamlı çalışmalar Oymaağaç Mahallesi sınırları içinde bulunan Oymaağaç Höyüğü'nde yürütülmüştür. Vezirköprü'nün 7 km kuzeyinde, Çal Sırtı ile Oymaağaç Vadisi arasında yer alan höyük, ilk olarak 1970 yılında Dengate tarafından tespit edilmiştir.⁵ Sonrasında Alkım ve ekibi tarafından Samsun ve ilçelerinde 1971-1977 yılları arasında bir yüzey araştırması gerçekleştirilmiştir.⁶ Yüzey araştırmaları sonrasında 2005 yılında Czichon tarafından başlatılan kazılar günümüzde de halen devam etmektedir.⁷ Vezirköprü'de yürütülen bu çalışmaların yanında antik kaynaklarda adı geçen Neoklaudiopolis⁸ antik kentine

¹ Ali Yılmaz-Seyfullah Gül, "Vezirköprü'de (Samsun) Tarihsel Koruma Ve Halkın Koruma Çalışmalarına Yaklaşımı", *Studies of Ottoman Domain*, 5/8, 2015, s. 2.

² Tønnes Bekker-Nielsen, "Neapolis-Neoklaudiopolis: A Roman City in Northern Anatolia", Ü. Yalçın (ed.), *Anatolian Metal VI*, Bochum 2013a, s. 203-213; "Neoklaudiopolis'in Araştırma Tarihi Üzerine Notlar (Vezirköprü, Samsun İli)", *Höyük*, 6, 2013b, s. 39-58; Rainer M. Czichon, Oymaağaç Höyük-Nerik Kazı Çalışma Raporu 2007a; Temür, A.-Yığıtpaşa, D., "Neoklaudiopolis Antik Kenti ve Territoryumu 2018 Yüzey Araştırması ve Envanter Çalışmaları", *History Studies*, Doç. Dr. İlknur Mangır Karagöz Armağanı, 12/2, 2020, s. 619-654.

³ Phazemon, bir köy iken Pompeius tarafından kent ilan edilir ve Neapolis ismini alır. Bu isim daha sonra İmparator Claudius (MÖ 41-54) şerefine Neoclaudiopolis'e dönüşmüştür. Roma'nın ikiye bölünmesiyle Doğu Roma'nın egemenliğinde kalan yöre bu dönemde ana tanrıçanın suyu anlamındaki Andrapa olarak anılarak zaman içerisinde bu ad, hem şehrin adı hem de piskoposluk merkezi adı olarak kullanılmıştır (Strabon, *Geographika*, Çev. A. Pekman, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2015, XII. 3. 38; David Magie, *Roman Rule in Asia Minor to the End of the Third Century after Christ I-II*. Princeton 1950, 1067; Arslan, M., *Roma'nın Büyük Düşmanı, Mithradates VI Eupator*, İstanbul 2007, s. 18, dn. 61; Bekker-Nielsen, *agm*, 2013b, s. 42)

⁴ Sagylon Kalesi'nin lokalizasyonu tam olarak bilinmemesine rağmen Büyükkale olabileceği tarafımızdan da önerilmektedir (Olshausen, E.-Biller, J., *Historisch-geographische Aspekte der Geschichte des Pontischen und Armenischen Reiches. Teil I, Untersuchungen zur historischen Geographie von Pontos unter den Mithradaten*. Beihefte zum Tübinger Atlas des Vorderen Orients 29/1, Rehe B (Geisteswissenschaften) Wiesbaden 1984, s. 162; Arslan, *agm*, 2007 s. 19, dn. 71).

⁵ J. Andrew Dengate, "A Site Survey along the South Shore of Black Sea", E. Akurgal (ed.), *The Proceedings of the Xth International Congress of Classical Archaeology*, Ankara-İzmir 23-30/IX/1973, 1, s. 245-258.

⁶ U. Bahadır Alkım, "İslâhiye ve Samsun Bölgesinde 1971 Çalışmaları", *Belleten*, XXXVI-143, 1972, s. 422-426; "İslâhiye ve Samsun Bölgesinde 1972 Çalışmaları", *Belleten*, XXXVII-147, 1973, s. 435-438; "Tilmen Höyük ve Samsun Bölgesi Çalışmaları 1971", *Türk Arkeoloji Dergisi*, 20-2, 1974a, s. 5-16; "Samsun Bölgesinde 1973 Çalışmaları", *Belleten*, XXXVIII-151, 1974b, s. 553-556; "Tilmen Höyük ve Samsun Bölgesi Çalışmaları 1972", *Türk Arkeoloji Dergisi*, 21-2, 1975a, s. 23-28; "Samsun Bölgesi Çalışmaları (1973)", *Türk Arkeoloji Dergisi*, 22-2, 1975b, s. 5-12; "Samsun Bölgesi Araştırmaları ve İkinci Dönem İkiztepe Kazısı", *Belleten*, XL-160, 1976, s. 717-719; "1977 Dönemi İkiztepe Kazısı ve Samsun Bölgesi Araştırmaları", *Belleten*, XLII-167, 1978, s. 542-547; Zeynep Kızıltan, "Samsun Bölgesi Yüzey Araştırmaları", *Belleten*, LVI-215, 1992, s. 213-241.

⁷ Rainer M. Czichon, "Oymaağaç-Vezirköprü-Survey Report 2005, in: M.H. Gates/B. Yıldırım, *Archaeology in Turkey*", *American Journal of Archaeology*, 111/2, 2007a, s. 300; "Oymaağaç- Vezirköprü Yüzey Araştırması 2006", *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 25/1, 2008a, s. 187-196; Rainer M. Czichon, Jörg Klinger, "Karadeniz'deki Hititler: Nerik-Zalpa", *Aktüel Arkeoloji Dergisi*, Kasım 8, 2010, s. 58-65; Czichon, R.M.-Klinger, J.-Breuer, P.-Eerbeek, J.-Fox, S.-Marinova-Wolff, E.-Marquardt, H.-Osten-Woldenburg, H. von der-Reichmuth, S.-Riehl, S.-Johannsen, T., "Archäologische Forschungen am Oymaağaç Höyük/Nerik (?) in den Jahren 2007-2010", *Mitteilungen der Deutschen Orient-Gesellschaft*, 143, 2011, s. 169-250.

⁸ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Bekker-Nielsen, *agm*, 2013b, s. 39-59. Roma döneminin ilk yüz yılında Neapolis adıyla bilinen yöre daha sonra Neoclaudiopolis adını almıştır. Bkz. Bekker-Nielsen, T.-Czichon, R.M.-Högel, C.-

ait yazıtlar ve sikkeler ilgili olarak French, Kahl ve Olshausen tarafından 80'li ve 90'lı yıllarda çalışmalar yürütülmüştür.⁹ Sonraki yıllarda Neoklaudiopolis antik kenti ve Roma yollarını saptamak amacıyla Tønnes Bekker-Nielsen başkanlığındaki Danimarkalı bir ekip tarafından, 2010 ve 2013 yıllarında yüzey araştırmaları gerçekleştirilmiştir.¹⁰ Görüldüğü üzere mevcut çalışmalar daha çok yazıtlar ve mil taşları üzerinde yoğunlaşmaktadır. Ayrıca Samsun Müze Müdürlüğü 2012, 2014, 2015, 2017 yıllarında Vezirköprü ilçe merkezindeki temel kazılarında taş sandık mezarlar ve temel duvar kalıntıları tespit etmişlerdir.¹¹

Bütün bu çalışmalara karşın Vezirköprü'yü bir bütün olarak ele alıp, tüm yönüyle değerlendiren bir envanter çalışması maalesef yapılabilmemiş değildir. Ayrıca bölgede yapılan araştırmalarda özellikle kaçak kazı yapılan alanların birçoğunun, tescillenmesi gereken alanlar üzerinde olduğu gözlemlenmiştir. Bunun önüne geçilebilmesi ve antik kaynaklarda adı geçen, ancak şu ana kadar yeri tam olarak belirlenememiş olan Neoklaudiopolis antik kentinin sınırlarının belirlenebilmesi için, çok kapsamlı ve her yönüyle değerlendirmeye tabi tutulan, uzun soluklu bir araştırmaya ihtiyaç duyulmuştur. Bu amaçla 2018 yılında Vezirköprü İlçe merkezi ve köylerini kapsayacak bir şekilde "Neoklaudiopolis Antik Kenti ve Territoryumu" adıyla yeni bir yüzey araştırması projesi başlatılmıştır.¹² İlk sezon çalışmalarının ana merkezini İstavroz (İstavroz) Çayı'nın her iki yakasında bulunan mahalleler oluştururken, 2019 yılı çalışmalarında Vezirköprü'nün kuzey ve batısındaki 45 mahalle değerlendirme kapsamına alınmıştır (Harita 1). Bu çalışmalar sırasında tespit edilen buluntuların koordinatları GPS ile haritaya işlenmiş ve gerekli görülen alanlarda tarihlemek amacıyla nitelikli seramiklerden¹³ örnekler toplanmıştır (Res. 23).

Arazi çalışmaları sırasında elde edilen veriler savunma yapıları, su yapıları, yerleşimler, mezar yapıları ve dini yapılar olmak üzere beş başlık altında değerlendirilmiştir.

1. Savunma Yapıları

Bölgede yapılan incelemelerde; Vezirköprü coğrafyasının büyük ölçüde kayalık bir yapıya sahip olmasından ötürü, savunmanın da büyük ölçüde bu tip alanlarda yoğunlaştığı görülmektedir. Bu kapsamda çalışmalar sırasında büyük tahkimatlı sur duvarlarından çok, kayalık alanlar üzerinde yapılmış ve yer yer sur duvarlarıyla destekleniş kule tipi bir savunma sisteminin oluşturulduğu izlenmektedir.

Kıvrak, B.- Madsen, J.M.-Sauer, V.-Sorensen, S.L.-Winther-Jacobsen, K., *Neoklaudiopolis Antik Kenti (Vezirköprü-Samsun) Tarihî ve Arkeolojik Rehber*, Ö. Acar (çev.), İstanbul 2015a, s. 1-96.

⁹ David French, *Roman Roads and Milestones of Asia Minor, Fasc. 2.1: An Interim Catalogue of Milestones* (British Institute of Archaeology at Ankara Monograph, 9; British Archaeological reports, International Series, 392/I), Oxford 1988; Gerard Kahl-Olshausen, E., "Bericht über die Epigraphische und Numismatische Landesaufnahme im Samsun İli 1990", *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 9, 1991, s. 612-613.

¹⁰ Tønnes Bekker-Nielsen, "New milestones from Neoklaudiopolis", *Epigraphica Anatolica*, 43, 2010, s. 87-91; Tønnes Bekker-Nielsen-Högel, C., "Three Epitaphs from the Vezirköprü Region", *Epigraphica Anatolica*, 45, 2012, s. 153-160; Bekker-Nielsen, *agm*, 2013a, s. 203-213; Bekker-Nielsen vd., *agm*, 2015, s. 1-96; Tønnes Bekker-Nielsen-Rainer M. Czichon, "Ancient Roads and Bridges of the Vezirköprü District", K. Winther-Jacobsen, L. Summerer (eds), *K. Landscape Dynamics and Settlement Patterns in Northern Anatolia during the Roman Byzantine Period*, Stuttgart 2015, s. 299-300.

¹¹ Davut Yiğitpaşa-O. Alper Şirin, "Vezirköprü'de 2012-2017 Yılları Arasında Gerçekleştirilen Kurtarma Kazıları Üzerine Gözlemler", *Amisos*, 5/8, 2020, s. 182.

¹² Akın Temür-Davut Yiğitpaşa-Şahin, K.-Çelik, M.-Özbilgin, Ö.-Kaymaz, V.-Sarigül, M.-Kıvrak, B., "Neoklaudiopolis Antik Kenti ve Territoryumu 2018 Yılı Yüzey Araştırması", *Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu*, 37/1, 2019, s. 81-102; Temür vd. 2019: 81-102; Temür-Yiğitpaşa, *agm*, 2020, s. 619-654.

¹³ Akın Temür-Semanur Karadeniz, "Neoklaudiopolis'ten Bir Grup Roma Seramiği" *Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, Sonbahar Özel Sayı I/I, Ekim 2020, s. 22-36

1.1. Kaleler

2019 yılı çalışmalarında 8 adet kale tespit edilmiştir. Bunlardan ilki Vezirköprü merkezinin 20 km kuzeybatısındaki Narlısaray (Aşağınarlı) Mahallesi'nin yaklaşık 2.2 km kuzeyindeki Avren Mevkii'nde bulunmaktadır. Üzerinde çok sayıda Tunç Çağı seramiği bulunan, 330 m çapındaki kalenin etrafı işlenmemiş yıkılmış moloz taş yığınları ile çevrilidir. Yıkıntıların şekllinden sur duvarlarının olasılıkla hilal şeklinde olduğu anlaşılmaktadır. Sur duvar kalınlığı ölçülememektedir. Kale içerisinde, ikisi yeni olmak üzere çok sayıda kaçak kazı çukuru tespit edilmiştir. Bu çukurlardan en büyüğü 14.5 m uzunluğunda 6.80 m genişliğinde ve 5.70 m derinliğindedir. Diğer ise, 3.80 m uzunluğunda, 2.90 m genişliğinde ve 120 cm derinliğindedir.

İkinci kale Vezirköprü merkezinin 9 km kuzeybatısındaki Örencik (Virancık) Mahallesi'nin 2.2 km kuzeydoğusundaki Kisecik Mevkii'nde (Türkmen Mahallesi) bulunmaktadır. Kale ve nekropol alanından oluşmaktadır. Kale içerisinde kuzey-güney doğrultuda odaları oluşturan taş sıraları yer yer izlenebilmektedir. Kale içerisinde ağırlıklı olarak Roma Çağı seramiği ve mezar kiremiyle birlikte az sayıda Geç Demir Çağı seramiği görülmektedir. Yerleşimde çok sayıda kaçak kazı çukuru da tespit edilmiştir. Kalenin kuzey tarafı Nekropol olarak kullanılmış olup, aralarında yaklaşık 136 m mesafe bulunmaktadır. Nekropol içerisinde 4 adet taş örgü mezar tespit edilmiştir. Mezarların hepsi doğu-batı yönlü yapılmış olup içleri büyük ölçüde taş ve toprak ile dolu olduğu için ölçü alınamamaktadır.

Vezirköprü merkezinin 7 km kuzeybatısındaki Avdan Mahallesi'nin 200 m güneyindeki Tepe Mevkii'ndeki (Bayrak Tepe), eski su deposunun bulunduğu doğu-batı yönlü bir tepe üzerinde, üçüncü kale tespit edilmiştir. Üzerinde 45 m uzunluğunda, işlenmemiş taşlardan oluşan ve yer yer izlenebilen bir duvar sırası tespit edilmiştir. Duvarın tam ölçüsü alınamamaktadır. Alanın sonraki dönemlerde mezar olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Kalede çok sayıda kaçak kazı çukuru, Tunç yoğun olmak üzere Demir ve Roma Çağlarına ait seramikler tespit edilmiştir.

Dördüncü kale Vezirköprü merkezinin 15 km güneyinde bulunan Büyükkale Mahallesi'nin 200 m güneyinde, mahallenin arka tarafında, oldukça yoğun bir bitki örtüsünün çevrelediği, araziye hâkim kayalık bir alan üzerinde tescilli Büyük Kale yerleşimi bulunmaktadır (Resim 1). Kayalık bir alan üzerinde yükselen kalenin; kuzeyinde tırmanma rampası, güneyinde sur duvarları bulunmaktadır. Günümüzde bayrak tepesi olarak kullanılan kalenin, en yüksek noktasında bulunan batı köşesinde, kayaya oyulmuş, korunabilen 14 adet düzenli basamakla kalenin en üst noktasına çıkılmaktadır. Surlarda Hellenistik Dönem dikdörtgen bloklardan oluşan duvar kalıntıları, aynı bölümün üzerine Roma Dönemi'nde yer yer tuğla ile desteklenmiş, yer yer 4 m'ye kadar korunmuş, moloz taş örgülü horosan harçlı sur duvarları izlenebilmektedir (Resim 2). Saldırıya açık bölümde 1.30 m kalınlığında, 5.80 m uzunluğunda dış destek duvarları ile, iç kısımda yer yer iç yapılaşmaya ait duvar kalıntıları görülmektedir. Surun altında 15 cm çapında pişmiş toprak künk ve Roma seramikleri tespit edilmiştir. Kalenin güneybatı kısmında büyük ölçüde kazılmış ve tahrip edilmiş olmasına karşın, şekllinden anlaşıldığı kadarıyla Hellenistik Dönem kalelerinde sıkça karşılaşılan, basamaklı kaya tüneline ait olabilecek bir açıklık bulunmaktadır.¹⁴ Büyük ölçüde tahrip edildiği için ölçü alınamamıştır.

¹⁴ Strabon, *age*, XII. 3. 38; Arslan, *age*, 2007, s. 483; A. Emirhan Bulut, *Pontos Bölgesi Basamaklı Tünelleri*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2017, s. 174. Pompeius yenilgisinden sonra VI. Mithradates'in oğlu II. Pharnakes'in oğlu Arsakes ayaklanma; Sagyion Kalesi'ni sarnıçları büyük kayalarla dolu olarak bulmuştur. Arsakes zorla değil, fakat aç-susuz bırakılarak yakalanmış ve burada öldürülmüştür. Bkz. Strabon, *age*, XII. 3. 38; Arslan, *age*, 2007, s. 19, dn. 72; Bulut, *agt*, 2017, s. 16-17. Ancak bölgedeki kalelerin sonraki evrelerde de kullanıldığını göz önünde bulundurursak tekrar açılmış olmaları. Büyükkale de çeşitli dönemlerde de kullanıldığını göre kalenin son kullanım evresinden sonra bu tünelin doldurulmuş olabileceği akla daha yakın gelmektedir.

Vezirköprü'nün 16 km güneyindeki Küçükkale Mahallesi'nin 600 m kuzeydoğusunda, kayalık bir alan üzerindeki beşinci kale Büyükkale'nin yaklaşık 1 km güneydoğusunda yer almaktadır. Kalenin dereye bakan bölümü çok dik ve sarp kayalıklarla çevrilidir. Kalenin zirvesi 11x7.20 m'lik küçük bir gözetleme kalesi şeklindedir. Kayalığın devam eden bölümleri yerleşime müsait değildir ancak kalenin üstünde sarnıç ve basamaklı tünelin olması, kalenin dereye bakan bölümde de yerleşim olması gerektiğini göstermektedir. Çok sarp olmasından dolayı yerleşime ait izleri tespit etmek mümkün olmamıştır. Kaleye çıkan bölümdeki kayalık alanda 1 m kalınlığında, yer yer izlenebilen, işlenmemiş taşlardan yapılmış duvar kalıntıları görülmektedir. Doğu-batı yönlü yapılmış, 21 uzunluğunda duvar kalıntılarından dikdörtgen planlı bir yapının varlığı anlaşılmaktadır.

Altıncı kale Vezirköprü'nün 10 km batısındaki Gömlukhisar Mahallesi'nin 1.7 km güneybatısındaki Kalecik Mevkii'nde, 34 m yüksekliğindeki bir tepe üzerinde bulunmaktadır. Yerleşim üzerinde doğu-batı yönünde, işlenmemiş moloz taşlardan yapılmış belli belirsiz duvar izleri görülmektedir. Üzerinde çok sayıda kaçak kazı çukuru görülen tepe üzerinde taş mezar plakaları ve Geç Antik Çağ mezar kiremitleri tespit edilmiştir.

Vezirköprü'nün 15 km güney batısındaki Halkahavli Mahallesi'nin 1.3 km kuzeydoğusunda, Kiskayası Mevkii'nde güneydoğu-kuzeybatı yönlü, 58x13 m uzunluğunda tescilli yedinci kale ve yamaç yerleşimi bulunmaktadır. Yerleşimin en üst noktasındaki kayalık alanın düzeltilmiş olduğu görülmektedir. Söz konusu bu alanın bir gözetleme kalesi olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Çok sayıda kaçak kazı çukurunun olduğu yerleşim üzerinde, bir taş örgü mezar kiremit parçaları, Demir ve Roma Çağlarına ait seramikler tespit edilmiştir.

Sekizinci kale Vezirköprü'nün 18 km kuzeyindeki Türkmen Mahallesi'nin 3.5 km kuzeybatısında, baraj gölünün 300 m doğusunda, Terekaya Mevkii'nde bulunmaktadır (Resim 3). Kale yerleşimi içerisinde sarnıç, duvar yapıları, mezarlar ve çok sayıda kaçak kazı çukuru görülmektedir. Söz konusu alanda Roma seramikleri ve 27 m uzunluğunda, kalenin girişini kapatan sur duvarına ait kalıntılar görülmektedir.

1.2. Kuleler

Vezirköprü'nün 13 km güneybatısındaki Esen (Esenköy) Mahallesi'nin 1 km batısında, Evkaya Kaya Mezarı'nın 500 m güneydoğusundaki, Zindankaya Mevkii'nde doğu-batı yönde uzanan 27 m yüksekliğindeki bir kayalık alan üzerinde, kısmen korunmuş durumda 21 adet kaya basamağı tespit edilmiştir. Sarnıç ve merdivenler dışında herhangi bir mimari yapı ya da libasyon çukuruna rastlanmamıştır. Kayalık alanın çevresindeki arazi üzerinde, Roma ve Geç Antik Çağa ait çok sayıda seramik buluntusuna rastlanmış olması, kayalık alanının araziye hakim bir konumda oluşu alanın gözetleme kulesi olarak kullanılmış olabileceğini göstermektedir.

2. Su Sistemleri

Bölgenin coğrafi özelliklerine paralel olarak kalelerde su ihtiyacını karşılamak için kayalara oyulmuş sarnıçlara yer verilmiştir. Yapılan çalışmalar sırasında altısı Vezirköprü'nün güneyinde biri kuzeyinde olmak üzere yedi adet sarnıca rastlanmıştır.

2.1. Sarnıçlar

Bu tip sarnıçlara verilebilecek örneklerden biri Vezirköprü'nün 18 km kuzeyindeki Türkmen Mahallesi'ndeki kalede tespit edilmiştir. Yer altına, orta boy taşlarla örülerek yapılmış etrafı yoğun bitki örtüsüyle kaplı sarnıç 2.30 m genişliğindedir. Sarnıcın içi taş ve toprakla dolmuş olup, mevcut yüksekliği 2.10 m'dir. Ağız kısmı dar aşağıya doğru genişleyerek giden bir yapıya sahiptir.

İkinci sarnıç; Vezirköprü merkezinin 15 km güneyinde bulunan Büyükkale Mahallesi'nin 200 m güneyinde, mahallenin arka tarafında, araziye hâkim kayalık bir alan üzerindeki tescilli Büyük Kale yerleşiminde bulunmaktadır. Kalenin batı köşesindeki en yüksek noktasının yanında bulunan 4 m çapında ve 6 m derinliğinde kayaya oyulmuş olarak yapılan sarnıcın iç kısmı tuğla ile örülerek, yüzeyi sıvanmıştır.

Üçüncü sarnıç; su temini ihtimalinin yanı sıra kültürel bir işleve sahip olabilecek dinsel bir fonksiyonu da göz önünde bulundurulması, gereken basamaklı bir kaya tünelidir. Vezirköprü'nün 16 km güneyindeki Küçükkale Mahallesi'nde bulunan kalenin doğu bölümündeki dereye bakan kısmında, mahalle sakinlerinin "40 Badal Mevkii" olarak adlandırdığı, 20 m uzunluğunda 41 basamaklı bir yapı bulunmaktadır (Resim 4). Giriş kısmının genişliği 90 cm'dir. Alt kısmında ki genişlik ise 115 cm'dir. Basamaklar 25 cm eninde ve 25 cm yüksekliğindedir. Basamakların sonunda, doğuya bakan 52x130 cm boyutlarında kemerli bir kapı bulunmaktadır. Kapının hemen sol kısmında 30x24 cm ölçülerinde gözetleme penceresi bulunmaktadır. Kapıdan itibaren basamaklar yıkılmış olduğundan uzunluğu tam olarak ölçülememektedir (mahalleliler dereye yakın bölümde basamakların devam ettiğini ancak sonradan kapandığını ifade etmişlerdir). Basamakların dereye indiği bölüm ise, "At Böğerti Mevkii" olarak adlandırılmaktadır.¹⁵ Düz tavanlı, dar dikdörtgen formu basamaklı tünelin özellikle basamak uçlarında, yer yer deformasyon gözlenirse de genel itibarıyla iyi korunmuş durumdadır. Tünel koridoru ilerleyen metrelerde yüksek bir görünüm kazanmaktadır. Murç izlerinin görüldüğü tünelin; tavan ve yan duvarlarının bazı yerlerinde uzun çatlaklar ve yosunlaşma gözlenmektedir. Tünelde genel olarak iyi bir işçilik söz konusudur.

Dördüncü ve beşinci sarnıç, Vezirköprü'nün 16 km güneyindeki Küçükkale Mahallesi'nin 600 m kuzeydoğusunda kayalık alan üzerindeki kalenin üst kısmında kayaya oyulmuş bir şekilde görülmektedir. Bunlardan ilki kalenin zirvesine bitişik olarak yapılmış olup, 2.70 m çapında, 5 m yüksekliğindedir (Resim 5). İkinci sarnıç, ilkinin hemen alt seviyesinde yer almaktadır. Sarnıcın derinliği 7 m, alt çapı 5 m ve üst çapı 2 m'dir. Sarnıçlarda ahşap hatılların oturtulduğu delikler görülmektedir. Sarnıcın zemini sıkıştırılmış harçlı olup, üzeri ve duvarları sıvalıdır.

Altıncı sarnıç Esen (Esenköy) Mahallesi'nin 1 km batısında, Evkaya Kaya Mezarı'nın 500 m güneydoğusundaki, Zindankaya Mevkii'nde bulunmaktadır. Kulenin en üst kısmındaki kayalara oyulmuş olan sarnıç, 3.70 m derinliğinde, 2.70 x 2.90 m genişliğindedir.

3. Yerleşimler

Araştırmalarımız yerleşimlerin büyük oranda yamaçlar üzerine kurulduğunu göstermektedir. Vezirköprü'nün dağlık ve engebeli yüzey şekilleri bu tip yerleşim yerlerini ön plana çıkarmış olmalıdır. 2019 yılı çalışmaları sırasında 14 adet yamaç yerleşimi ve 6 adet höyük tespit edilmiştir.

3.1. Yamaç Yerleşimleri

İlk yamaç yerleşimi; Vezirköprü merkezinin 18 km kuzeybatısındaki Saray (Saraylı) Mahallesi'nin 1.7 km doğusunda, Taşlı Tarla Mevkii'nde (baraj kenarı) tespit edilmiştir. Yerleşim 500 m'lik geniş bir alana yayılmış olup, üzerinde yoğun olarak Ortaçağ ve az miktarda Roma Çağı seramiğine rastlanmıştır.

İkinci yerleşim; Vezirköprü merkezinin 9 km kuzeybatısında Örencik (Virancık) Mahallesi'nin 1.2 km kuzey batısındaki, Tındaş Mevkii'ndeki Roma Nekropol alanının 50 m

¹⁵ Kimi zaman dehliz olarak da anılan basamaklı tüneller, üzerinde bulunduğu kale ya da doğal kayalıkların belirli bir noktasından yaklaşık 45 dereceye varan eğimle, genellikle aşağıda bulunan ırmak veya kayalığın derinliklerine doğru kayanın oyulması yoluyla inşa edilmiş olan dikkat çekici yapılardır. Bulut, 2017, IV.

kuzeyinde, yol kenarında, Küçükpınar Mevkii olarak adlandırılan yamaç üzerinde tespit edilmiştir. Yerleşim üzerinde ağırlıklı olarak Roma olmak üzere, Demir Çağı'ndan Ortaçağ'a kadar farklı dönemlere ait seramikler görülmektedir.

Üçüncü yerleşim; Vezirköprü merkezinin 9 km kuzeybatısındaki Örencik (Virancık) Mahallesi'ndeki Küçükpınar Mevkii'nin yaklaşık 200 m güneybatısında, Büyükpınar Mevkii olarak adlandırılan alanda bulunmaktadır. Köy çeşmesinin yanında bulunan alanda 1986 yılındaki yol çalışmaları sırasında, duvar sıraları ortaya çıkmış ve yol çalışmasından dolayı ikiye bölünmüştür. Duvarın uzunluğu 31 m, ölçülebilen kalınlığı ise 80 cm'dir. Ortalama 30x33 cm ve en büyük ise 62 x83cm boyutlarında taşlardan oluşan temenos duvarı, yamaç yerleşimini çevrelemiş olmalıdır. Batı kısmı yol çalışması sırasında tahrip edilmiş, doğu kısmı kayalık bir alan üzerine oturmaktadır. Yamaç yerleşiminde çok sayıda seramik ve çatı kiremidi tespit edilmiştir.

Dördüncü yerleşim; Vezirköprü merkezinin 7 km kuzeybatısındaki Avdan Mahallesi'nin 1 km kuzeybatısında, Köprübaşı Mevkii'nde bulunmaktadır (Resim 6). Yerleşim Oymaağaç Höyüğü'nün 1.8 km güneybatısında kalmaktadır. 200 m²'lik bir alana yayılmış yerleşim üzerinde, ağırlıklı olarak Demir ve Roma Çağı seramiği, pitos (21 cm çapında ve 3 cm kalınlığındadır) ve taş mezar plakaları tespit edilmiştir. Aynı mevkide işlenmemiş taşlarla örülü bir taş duvar sırası tespit edilmiştir. Ölçü vermeyen duvar sırası teraslama şeklinde yapılmış olup, kalınlığı 45 cm'dir.

Beşinci yerleşim; Vezirköprü merkezinin 10 km güneybatısındaki Kuşçular Mahallesi'nin yaklaşık 500 m güneydoğusundaki Ören Mevkii'nde bulunmaktadır. Geç Antik Çağ'a tarihlenen yamaç yerleşimi üzerinde 100 m çapında geniş bir alana yayılmış seramik parçaları izlenmektedir.

Altıncı yerleşim; Vezirköprü merkezinin 10 km güneybatısındaki Kovalı Mahallesi'nin 2.4 m kuzeybatısında Benlice Mevkii'nde yer almaktadır. Yamaç yerleşiminde Ortaçağ seramiği yoğun olmak üzere, yeşil sırlı seramikler ve taş mezar kiremidi ile birlikte çok sayıda kaçak kazı çukuru görülmektedir.

Yedinci yerleşim; Vezirköprü merkezinin 10 km güneybatısındaki Kadıçayırı Mahallesi'nin 600 m güneydoğusunda, Elaldı ve Kadıçayırı Mahalleleri arasındaki Çırdan Mevkii'nde tespit edilmiştir. Elaldı ve Kadıçayırı arasındaki yolun batısındaki arazide yer alan yerleşim, yol tarafından ikiye bölünmüştür. Yerleşimde Ortaçağ ve az da olsa Roma seramiği tespit edilmiştir.

Sekizinci yerleşim; Vezirköprü'nün 8.1 km güneyindeki Sarıyar Mahallesi'nin 1.5 km kuzeyinde, Kurtluca Mevkii'nde tespit edilmiştir. Kuzey-güney doğrultudaki yamaç yerleşimi, Cambaz Çayı'nın 200 m doğusunda, Doğancı Tepesinde tespit edilen Roma Nekropolü'nün 500 m doğusunda yer almaktadır. Alanda iki adet kesme blok taş bulunmuştur. Geç Demir, Roma ve Geç Antik Çağ seramiklerinin yoğun olduğu yerleşimde, taş mezar plakaları da görülmektedir.

Dokuzuncu yerleşim; Vezirköprü'nün 13 km güneyindeki Esen (Esenköy) Mahallesi'ndeki Evkaya Kaya Mezarı'nın yanı başındaki arazide bulunmaktadır (Resim 7). Yaklaşık 100 m çapındaki bir alana yayılmış durumda olan yerleşim üzerinde, yoğun miktarda mezar kiremidi, Demir, az miktarda Bizans, Roma ve Geç Antik Çağ seramiği ile birlikte taş mezar plakası tespit edilmiştir.

Onuncu yerleşim; Vezirköprü'nün 10 km batısındaki Gömlekhisar Mahallesi'nin 700 m güneyindeki Akpınar Mevkii'nde bulunmaktadır. Yerleşim yaklaşık 50 m²'lik bir alana yayılmış olup, üzerinde az miktarda Roma ve çok miktarda Geç Antik Çağ seramiği tespit edilmiştir.

Mahalleliler tarafından söz konusu alanda önceki yıllarda yapılan kaçak kazılarda mezarların çıktığı ifade edilmektedir.

On birinci yerleşim; Vezirköprü'nün 15 km batısındaki Cebeli Mahallesi'nin 500 m kuzeyinde, Bakacak Mevkii'nde, Evkaya olarak adlandırılan kayalık bir alanın çevresinde tespit edilmiştir. Alanda yapılan incelemelerde Geç Antik Çağ'a ait mezar kiremidi ile taş mezar plakaları bulunmuştur. Kayalık alan üzerinde doğal bir mağara oluşumu bulunmakta olup defneciler tarafından patlatılmış olduğu anlaşılmaktadır. Kayalıklar üzerinde yerleşime ait, olasılıkla bir kule yapısı olabilecek düzleştirilmiş alanlar bulunmaktadır. On ikinci yerleşim de yine aynı mahallenin 1.5 km kuzeybatısındaki, Kapan Mevkii'nde bulunmaktadır. Nekropol alanının da bulunduğu yamaç yerleşiminde yoğun miktarda mezar kiremidi, az sayıda Demir ve Roma Çağı seramiği ile mezar plakası tespit edilmiştir.

On üçüncü yerleşim; Vezirköprü'nün 3 km güney batısındaki Oruç Mahallesi'nin 2 km kuzeyinde, Arıca yolunun hemen altında, Güney Mevkii'nde bulunmaktadır. Yaklaşık 100 m çapında bir alana yayılmış olan yerleşim üzerinde yoğun olarak çatı kiremidi ve Roma Seramiği gözlenmektedir.

On dördüncü yerleşim Vezirköprü'nün 8 km güney batısındaki Kuyaş Mahallesi'nin 2 km kuzeydoğusundaki Kilisetepe Mevkii'nde bulunmaktadır. Alanda yapılan incelemede az sayıda Geç Antik Çağ seramiği görülmektedir.

3.2. Höyükler

Vezirköprü ve çevresinde yüzey şekillerinin çok engebeli ve kayalık oluşu höyük tipi yerleşim yerlerine çok fazla imkan vermemiştir. Çalışmalar sırasında altı adet höyük tespit edilmiştir. Bunlardan ilki Vezirköprü merkezinin 11 km kuzeybatısındaki İncesu Mahallesi'nin yaklaşık 1 km güneybatısında, Kemiklitepe veya Dulek Mevkii olarak adlandırılan ve günümüzde üzerinde mahallenin su deposunun olduğu yerdedir. Mahalleliler tarafından kilise kalıntıları olduğu iddia edilen ve yaklaşık 60 m çapındaki höyük üzerinde yapılan incelemede; Tunç, Orta Demir Çağ, Ortaçağ ve Geç Antik Çağ'a tarihlenen çok sayıda seramik ve kiremit parçalarına rastlanmıştır. Höyük tarafımızdan Kemiklitepe Höyüğü olarak adlandırılmıştır.

İkinci höyük; Vezirköprü merkezinin 7 km kuzeybatısındaki Yağınözü Mahallesi'nin, 2 km güneydoğusunda, Vezirköprü yolunun yaklaşık 300 m kuzeyinde, Acısubaşı (Aculuk) Mevkii'nde bulunmaktadır. Z. Kızıltan'ın raporlarında söz konusu höyük "Çakmak Höyük" olarak tanımlanmış ve tescil edilmiş olmasına karşın, mahalleliler tarafından bu isimle adlandırılan herhangi bir mevki ya da yer adının bulunmadığı ifade edilmiştir. 31 m yüksekliğindeki höyüğün bir kısmı yol yapım çalışmalarında kullanılmak üzere alınan toprak yüzünden iş makineleri ile büyük ölçüde tahrip edilmiştir. Üzerinde yapılan incelemelerde Tunç, Geç Demir, Roma, Ortaçağ ve Geç Antik Çağ'a tarihlenen çok sayıda seramik buluntusu tespit edilmiştir.

Üçüncü höyük; Vezirköprü merkezinin 10 km kuzeybatısındaki İnkaya Mahallesi'nin 600 m güneybatısında, İncesu-İnkaya yolunun 100 m batısında, Höbeğin Doruk olarak adlandırılan mevkide tespit edilmiştir. Höyük İnkaya-İncesu yoluyla ikiye ayrılmış durumdadır. İnkaya tarafındaki bölümde yoğunluklu olarak mezar kiremitlerine rastlanması, Höyüğün İnkaya tarafındaki kısmının daha çok defin amacıyla kullanılmış olabileceğini düşündürmektedir. "Höbeğin Doruk Höyüğü" olarak adlandırılan höyük üzerinde çok az Tunç, yoğun olarak Demir, Roma ve Geç Antik Çağlara ait seramikler tespit edilmiştir.

Dördüncü höyük; Vezirköprü merkezinin 20 km kuzeybatısındaki Narlısaray (Aşağınarlı) Mahallesi'nin yaklaşık 1 km güneydoğusunda Doğantepe Höyüğü'dür. Tescilli olan höyük 28 m

yüksekliğinde olup 100 m²'lik geniş bir alana yayılmış durumdadır. Höyük üzerinde yapılan incelemede Tunç ve Demir Çağlarına ait çok sayıda seramik buluntusu ile kaçak kazı çukurları tespit edilmiştir.

Beşinci höyük; Vezirköprü merkezinin 8 km güneybatısındaki Taşlıyük Mahallesi'nin yaklaşık 400 m güneybatısında, Höyük Mevkii'nde bulunmaktadır (Resim 8). 79 m yüksekliğindeki bir tepe üzerinde olan höyük, tepenin güneydoğu ve batı eteklerine doğru geniş bir alana yayılmış durumdadır. Tarla olarak kullanılan höyük üzerinde Tunç, Demir ve Roma Çağlarına ait seramik parçaları tespit edilmiştir. Höyüğün zirvesinde Geç Antik Çağ'a tarihlenen, bir yerleşime ait seramik parçaları tespit edilmiştir. Tepenin çok sarp ve korunaklı olması geç dönemde küçük bir gözetleme kulesi ve ya kalesi olarak kullanılmış olabileceğini düşündürmektedir. Höyüğün üzerinde çok sayıda kaçak kazı çukuru görülmektedir.

Altıncı höyük; Vezirköprü'nün 6.5 km kuzeyindeki Adatepe Mahallesi'nin içinde İlköğretim okulunun arkasında tescilli Tepecik Höyüğü'dür (Resim 9). Yaklaşık 50 m çapında olup, ekili arazi içinde kalmaktadır. Höyüğün üzerinin geç dönemde nekropol olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Üzerinde Tunç ve Demir Çağları'na tarihlenen seramikler bulunmaktadır.

3.3. Mağaralar

Vezirköprü'nün 18 km kuzeyindeki Türkmen Mahallesi'nde Kalenin 100 m doğusundaki Domuzdamı Mevkii olarak adlandırılan kayalık alanda bir mağara yerleşimi bulunmaktadır (Resim 10). Mağaranın girişi yarım tonoz şeklinde yapılmış olup güneye bakmaktadır. Girişin genişliği 2 m, yüksekliği ise 2.50 m'dir. 8 m uzunluğunda kıvrımlı devam eden girişten sonra, yaklaşık 12 m uzunluğunda 6 m genişliğinde bir ikamet alanı ve üzerinde havalandırma deliği mevcuttur.

3.4. Yapı Kalıntıları ve Devşirme Mimari Elemanlar

Çalışmalar sırasında işlevi tam olarak tespit edilememiş çok sayıda yapı kalıntısı tespit edilmiştir.

İncesu Mahallesi'nde 5 sütun, 2 sütun başlığı, 3 işlik, 5 pres denge ağırlığı, 1 mimari yapı parçası, 1 kayaya oyulmuş bir şekilde işlik, Yağınözü Mahallesi'nde 2 sütun başlığı, 1 sütun parçası, 1 pres denge ağırlığı, 1 su kanalına benzer oyuğu olan mimari bir yapı elamanı, İnkaya Mahallesi'nde 1 sütun, 1 işlik, 1 mimari yapı elamanı, Çeltekin Mahallesi'nde 1 pres denge ağırlığı, 2 mimari yapı elamanı, 2 işlik, Yukarınarlı Mahallesi'nde 2 sütun, 1 sütun başlığı, 1 işlik, Narlısaray (Aşağınarlı) Mahallesi'nde 1 sütun başlığı, 1 işlik, Karadoruk Mahallesi'nde 1 işlik, Saray (Saraylı) Mahallesi'nde 2 pres denge ağırlığı, 4 sütun parçası, 1 sütun kaidesi, Örencik (Virancık) Mahallesi'nde 3 pres denge ağırlığı, 2 sütun parçası, 1 sütun başlığı, 1 işlik, Avdan Mahallesi'nde 13 sütun parçası, 2 sütun başlığı, 2 pres denge ağırlığı, 1 yazıt parçası, Karkucak (Kargucak) Mahallesi'nde 3 işlik, Taşlıyük Mahallesi'nde 3 pres denge ağırlığı, 1 işlik, Kuşçular Mahallesi'nde 1 işlik, Kovalı Mahallesi'nde 1 işlik, 1 sütun parçası, 1 pres denge ağırlığı, Melikli Mahallesi'nde 1 işlik, Alanbaşı Mahallesi'nde 1 işlik, Kadıçayırı Mahallesi'nde 2 pres denge ağırlığı, Orta Mahallesi'nde 1 işlik, Sarıyar Mahallesi'nde 1 pres denge ağırlığı, Merkez, Park Cafe, Kaymakamlığın önündeki parkta 20 sütun başlığı, 5 sütun parçası, 1 mimari parça, 1 aquadukt mimari parça, 4 sütun altlığı, 1 mimari blok, Merkez, Orta Camii bahçesinde 1 İon kymationu, 1 pres denge ağırlığı, Merkez, Tacettin Paşa (Kurşunlu) Camii bahçesinde 5 sütun başlığı, 2 sütun parçası, 1 sütun altlığı, 1 mimari blok, 1 tavan kaseti, 1 geison parçası, Merkez, Çukur Çeşme yanında Abdullah Derici Konağı önünde 3 işlik, Büyükkale Mahallesi'nde 1 sütun parçası, 1 sunak, Küçükale Mahallesi'nde 1 işlik, Kızılcakoru Mahallesi'nde 2 işlik, Başfakı Mahallesi'nde 1 işlik, Teberük Mahallesi'nde 1 işlik, Kavakpınarı Mahallesi'nde 4 sütun parçası, Gömlekhisar Mahallesi'nde 5 mimari blok parçası, 2 pres denge ağırlığı, 2 sütun parçası, 1 sütun

başlığı, 1 mil taşı, 1 sütun altlığı, 1 ışık, 1 mimari yapı elamanı, 1 sunak veya heykel kaidesine olabilecek blok, Halkahavli Mahallesi'nde 2 pres denge ağırlığı, Cebeli Mahallesi'nde 5 sütun, 2 pres denge ağırlığı, Başalan Mahallesi'nde 2 pres denge ağırlığı, 1 ışık, 4 sütun parçası, 3 mimari blok, Ayvalı Mahallesi'nde 1 ışık, Paşa Mahallesi'nde 3 ışık, 2 sütun altlığı, 3 sütun parçası, Yurtdağı Mahallesi'nde 2 sütun başlığı, 1 ışık, Kapaklı Mahallesi'nde 1 ışık, 1 pres denge ağırlığı, Mahmatlı Mahallesi'nde 1 pres denge ağırlığı, Oruç Mahallesi'nde 4 pres denge ağırlığı, 3 ışık, 1 vaftiz teknesi, Kuyaş Mahallesi'nde 1 ışık, Samur Mahallesi'nde 2 ışık, Türkmen Mahallesi'nde 1 pres denge ağırlığı, Adatepe Mahallesi'nde 1 ışık, 2 sütun parçası, 2 mimari blok, 1 sunak, Halilbaba Mahallesi'nde 1 ışık tespit edilmiştir. Bulunan çok sayıda devşirme mermer malzeme bölgede bir Roma yerleşiminin olduğuna işaret etmektedir.

4. Mezar Yapıları

Araştırmalar sırasında tespit edilen 32 adet taş sandık mezarın tamamı soyulmuş durumdadır. Bu tip mezar örneklerine Amisos Antik kentinin nekropol alanında da rastlanmıştır. Bunlar daha çok konglomera tortul kayalara sandık şeklinde oyulup, gömü gerçekleştirildikten sonra, üstlerinin çatı kiremidi veya tuğla ile kapatılmasıyla oluşturulan mezar tipleridir.¹⁶ Araştırmamız sırasında tespit ettiğimiz kayaya oyulmuş 3 adet kaya oygu mezarı ve 7 adet taş örgü mezarı da derinlikleri ve boyutları farklı olmakla birlikte, aynı tip mezar geleneğini devam ettirmektedir. Bu mezarlarda kapak olarak sal taşları kullanılmış olup tamamının soyulmuş olduğu görülmektedir. Bu tip mezarların dışında çalışmalarımız sırasında 13 adet mermer lahit teknesi ve kapağı, 2 kiremit mezar nekropolü, 3 adet kaya mezarı ve 12 adet mezar steli, 7 nekropolü ve 1 mezara ait kaçak kazı çukuru tespit edilmiştir.

4.1. Tümülüsler

Araştırmalar sırasında tespit edilen 8 adet tümülüsün çapları yaklaşık 15-80 m, yükseklikleri ise 3-21 m. arasında değişmektedir. Bunlardan üçü, Vezirköprü merkezinin 10 km kuzeybatısındaki İnkaya Mahallesi'nde tespit edilmiştir. ikisi mahallenin yaklaşık 500 m güneybatısındaki Dedenin Doruğu olarak adlandırılan mevkide bulunmaktadır. Birinci tümülüs 80 m çapında ve 4. m yüksekliğindedir. "Dedenin Doruğu Tümülüsü 1" olarak adlandırılan tümülüs üzerinde kaçak kazı çukurları görülmektedir. Tümülüsün ortasındaki kaçak kazı çukurunun derinliği 240 cm, genişliği ise, 6x4 m'dir. Tümülüsün yaklaşık 30 m kuzeyinde de kaçak kazı çukurları mevcuttur. Tümülüsün alt sırasında belli belirsiz moloz taş sırası izleri görülmekte olup ölçü vermemektedir. Bulunduğu alanın araziye hakim bir noktada olmasından dolayı gözetleme kulesi olabileceği ve sonrasında üzerine bir tümülüs yapıldığı kanaatini uyandırmaktadır. İkinci tümülüs, birinci tümülüsün yaklaşık 70 m güneybatısında bulunmaktadır. "Dedenin Doruğu Tümülüsü 2" olarak adlandırılan ve yaklaşık 15 m çapa sahip olan tümülüs, boydan boya kaçak kazılarla yarılmıştır. Söz konusu yarığın uzunluğu 7 m, genişliği 250 cm, derinliği ise 2 m'dir. Üçüncü Tümülüs, mahallenin yaklaşık 600 m güneydoğusunda, Aktepe Mevkii'nde, mahalle yolunun hemen bitişiğinde bulunmaktadır. 14 m yüksekliğinde ve 80 m çapında olan tümülüs günümüzde tarım arazi olarak kullanılmaktadır.

Dördüncü tümülüs; Vezirköprü merkezinin 11 km kuzeybatısındaki İncesu Mahallesi'nin yaklaşık 3 km güneybatısında, Kırık Mevkii olarak adlandırılan alanda (mahalleliler tarafından Ören Şehri olarak anılmaktadır) tespit edilmiştir. Kırıktepe Tümülüsü olarak adlandırılan

¹⁶ Serdar Ünan, "Tunç Çağı'ndan Roma Dönemi'ne Amisos ve Çevresinde Yer Alan Mezar Tipleri ve Ölü Gömme Adetleri Üzerine Genel Bir Değerlendirme", Ş. Dönmez (ed.), *Güneş Karadeniz'den Doğar Sümer Atasoy'a Armağan Yazılar*, Ankara 2013, s. 391.

tümülüs 17 m yüksekliğe ve 40 m genişliğe sahip olup, üzerinde kaçak kazı çukurları bulunmaktadır.

Beşinci tümülüs; Vezirköprü merkezinin 7 km kuzeybatısındaki Yağınözü Mahallesi'nin yaklaşık 800 m güneydoğusunda, mahalleye giden yolun 200 m batısında, Mezarlıkbaşı Mevkii'nde bulunmaktadır. 21 m yüksekliğinde, 80 m çapındadır.

Altıncı tümülüs; Vezirköprü'nün 13 km güneybatısındaki Esen (Esenköy) Mahallesi'nin 1 km batısında, mahalleye giden yolun yaklaşık 50 m kuzeyinde, Evkaya kaya mezarının yaklaşık 400 m kuzeydoğusunda, Ziraat Mevkii'nde (Ziraat Tepesi) kayalık bir alan üzerindedir (Resim 11). Üzeri tarım arazi olarak kullanıldığı için tesfiye edilen tümülüsün, korunan yüksekliği yaklaşık 10 m'dir.

Yedinci tümülüs; Vezirköprü'nün 23 km batısındaki Ahmetbaba Mahallesi'nin 1.7 km güneydoğusunda, Ahmetbaba ile Halilbaba Mahallesi arasındadır (Resim 12). Tescilli olan tümülüsün korunabilen yüksekliği 3 m'dir. Üzerinde 12x10 m ölçülerinde bir kaçak kazı çukuru görülmektedir. Samsun Müzesi tarafından 12/10/2016 yılında kurtarma kazısı yapılmış olup, mezarla ilgili Müze raporunda; iş makinesi ile kazılan çukurun doğu yönden merkeze doğru 20 m uzunluğunda, 2.90 cm eninde ve 4.50 cm derinliğinde olduğu, etrafa yayılmış blok kesme taşlar ve kesitlerdeki izlerden mezar odasına ait koridorun (dromosun) tahrip edildiği ve batı yönde mezar odası tabanına ait iki blok taş dışında her hangi bir mimari parçaya rastlanmadığından, mezar odasının tamamının tahrip edildiğinin anlaşıldığı belirtilmektedir. Ayrıca kazıda ortaya çıkan ve atılan toprak içerisinde kalan blok taşların kapatma esnasında kazı alanı içerisine bırakıldığı, mimari parçaların demir kenet ve kurşun yardımıyla birleştirilmesinden Samsun genelindeki çağdaşı tümülüsleri andıran orta büyüklükteki bu tümülüsün Hellenistik Çağ'a tarihlenebileceği vurgulanmıştır.¹⁷

Sekizinci tümülüs Vezirköprü'nün 23 km batısındaki Halilbaba Mahallesi içinde İlköğretim okulunun yaklaşık 500 m güneybatısında, mahalleye giren yolun hemen solundadır. 6 m yüksekliğindeki Tümülüs, yol seviyesinden 12 m yüksekliktedir.

4.2. Mezarlar

Çalışmalar sırasında tespit edilen mezarlar kaya mezarları, taş örgü, kaya oygu, kiremit ve taş sandık mezarlar olmak üzere dört başlık altında değerlendirilmiştir.

4.2.1. Kaya Mezarları

2019 yılı çalışmaları sırasında üç adet kaya mezarına rastlanmıştır. Bunlardan ilki, Vezirköprü'nün 16 km güneyindeki Küçükkale Mahallesi'nde bulunmaktadır (Resim 13). Mahallenin 600 m kuzeydoğusunda kayalık alan üzerindeki kaledeki sarnıcın bir alt seviyesinde 15x3 m boyutlarında düzeltilmiş bir teras ve tahrip edilmiş bir kaya mezarı tespit edilmiştir. Tonoz biçimli kaya mezarı, 145 x110 cm ölçülerinde olup, 90 cm iç derinliğe sahiptir. İkinci kaya mezarı Küçükkale'de, giriş kısmı güneye bakan yönde, çok sarp ve ulaşılması çok zor bir noktada, büyük bir girişe sahiptir. Ulaşılması güç bir yerde olduğu için herhangi bir ölçü ve içinden fotoğraf alınamamıştır. Ancak, görülebildiği kadarıyla girişin üst bölümleri tahrip edilmiş durumdadır.

Üçüncü kaya mezarı Vezirköprü'nün 13 km güneyindeki Esen (Esenköy) Mahallesi'nin 1.6 km batısındadır (Resim 14). Esen ile Halkahavli Mahalleleri arasında, Evkaya Mevkii'nde, tescilli Evkaya Kaya Mezarı bulunmaktadır. Güneydoğu yönüne bakan mezar yaklaşık 15 m

¹⁷ Vezirköprü Asliye Ceza Mahkemesi Hakimliği 2017/129 Esas No'lu davada bilirkişilik yapılmış olup müze raporuna dava dosyasından ulaşılmıştır.

yüksekliğindeki kayalık bir alan üzerinde bulunmaktadır. Kaya mezarı, yerden 7 m yüksekliğinde olup, sütunlu ön girişi 12 m genişliğinde, 3.20 m eninde, 2.80 m yüksekliğindedir. Kaya Mezarı iki odadan oluşmaktadır. Birinci odanın girişi 1x1.40 m genişliğinde, 1.25 m derinliğinde ve zeminden 55 cm yüksekliktedir. İç kısmı 2.24 m yüksekliğinde 2.50x1.60 m genişliğindedir. İkinci odanın girişi tahrip olmuş durumdadır. 1.10 m yüksekliğinde 1.90 m genişliğinde bir girişe sahiptir. Odanın iç kısmı 2.50x3.40 m genişliğinde ve 2.30 m yüksekliğindedir. Mezarın ön cephesini 3 adet sütun oluşturmaktadır. Sütunların yükseklikleri yaklaşık 2.25 m'dir. Her biri kaide ile yükseltilmiş olup, kaide çapları ortalama 1.30 m, sütun çapları ortalama 80 cm ve sütun altlıkları ortalama 50 cm yüksekliğindedir.

4.2.2. Kaya Oygu Mezarlar

Çalışmalar sırasında 3 adet kaya oygu mezara rastlanmıştır. İlk iki adet kaya oygu mezarı Vezirköprü'nün 13 km güneyindeki Esen (Esenköy) Mahallesi'nin 1.6 km batısında tespit edilmiştir (Resim 15). Esen ile Halkahavli Mahalleleri arasında, Evkaya Mevkii'nde, tescilli Evkaya Kaya Mezarı'nın hemen önündeki alandır ve büyük ölçüde tahrip edildiği için ölçü alınamamıştır.

Üçüncü kaya oygu mezarı; Vezirköprü'nün 13 km güneyindeki Esen (Esenköy) Mahallesi'nde bulunmaktadır. Zindankaya'nın 250 m kuzeydoğusunda, yolun 40 m güneydoğusunda, Sandikkaya olarak adlandırılan mevkide, 5 m yüksekliğindeki kayalık bir alan üzerinde tespit edilmiştir. Mezarın uzunluğu 2.60 m, genişliği 75 cm, yüksekliği ise 2.80 m'dir. Mezar, kuzeydoğu-güneybatı yönlü olup yakın bir dönemde tekrar kazıldığı anlaşılmaktadır. Mezarın bulunduğu tepe üzerinde yer yer kaçak kazı çukurları görülmektedir.

4.2.3. Taş Sandık Mezarlar

Çalışmalar sırasında 32 adet taş sandık mezara rastlanmıştır.

Vezirköprü merkezinin 17 km kuzeybatısındadır. Yukarınarlı Mahallesi'nin yaklaşık 800 m kuzeydoğusundaki Karataş Mevkii'nde, içinde 16 adet mezarın açıldığı, geniş bir Roma nekropolü tespit edilmiştir. Nekropolde 16 adet taş sandık mezar tespit edilmiş olup, bu mezarlardan yalnızca 4-5-6-9-11 no'lu mezarlar ölçü vermektedir. Diğerleri büyük ölçüde tahrip edildiği için ölçü alınamamıştır. Ölçüsü alınabilen taş sandık mezarların ölçüleri şu şekildedir.

Mezar 4: İç uzunluğu 190 cm, derinliği 90 cm, genişliği 85 cm, kenar duvar kalınlığı ise 15-20 cm aralığındadır (Resim 16). Mezar içerisinde kemik parçaları görülmektedir. Mezarın sal taşından yapılmış kapağı kırılıp bir kenara atılmış durumdadır. Mezar kapağı; 115 cm uzunluğunda, 55 cm genişliğinde ve 13 cm kalınlığındadır.

Mezar 5: 141 cm uzunluğunda, 136 cm genişliğinde, 132 cm derinliğindedir. Duvar kalınlığı ise 26 cm'dir.

Vezirköprü merkezinin 9 km kuzeybatısındadır. Örencik (Virancık) Mahallesi, Küçükpınar Mevkii'nin yaklaşık 200 m güneybatısında Büyükpınar Mevkii'ndeki Yamaç Yerleşiminin yaklaşık 200 m batısında, Ali'nin Evini olarak adlandırılan mevkide bir Roma nekropolü tespit edilmiştir. Batı nekropolü olarak tanımladığımız alanda 11'i ölçü veren, çok sayıda taş sandık mezar tespit edilmiştir. Taş sandık mezarlar doğu-batı yönlü olup birçoğunun üzeri kapandığı için ölçü alınamamaktadır. Mezarlar 60-80 cm genişliğinde, 50-210 cm uzunluğunda, 45-86 cm derinliğinde ve 23-30 cm arasında duvar kalınlıklarına sahiptir.

Vezirköprü'nün 7 km güney batısındaki Kapaklı Mahallesi, Ören Mevkii'nde bir Nekropol tespit edilmiştir. Söz konusu alanda 5 adet mezar tespit edilmiş olup, sadece iki adet taş sandık mezarın ölçüsü alınabilmiştir. Birinci mezar; 200x95 cm ölçülerinde ve 50 cm derinliğindedir.

Mezarlarda taşların kalınlığı ortalama 15 cm'dir. İkinci mezar; 180 x80 cm ölçülerinde olup derinliği 60 cm'dir. Alanda ağırlıklı olarak Roma Dönemi seramiği tespit edilmiştir. Aynı mevkide, nekropol alanının yaklaşık 250 m kuzey doğusunda, Geç Antik Çağ'a tarihlenen bir yamaç yerleşimi ve nekropol daha tespit edilmiştir. Yaklaşık 250 m çapındaki bir alana yayılmış durumda olan yerde, yoğun miktarda mezar kiremidine ve az miktarda taş mezar plakalarına rastlanmaktadır.

4.2.4. Taş Örgü Mezarlar

Çalışmalar sırasında 7 adet taş örgü mezara rastlanmıştır.

Vezirköprü merkezinin 11 km kuzeybatısındaki İncesu Mahallesi'nin yaklaşık 1 km güneybatısındadır. Kemiklitepe veya Dulek Mevkii olarak adlandırılan ve günümüzde üzerinde mahallenin su deposunun olduğu yerde (su deposunun yaklaşık 250 m doğusunda) bir taş örgü mezar tespit edilmiştir. Ekili arazi içinde bulunduğu için ölçü alınamamıştır. Mezarın çevresinde yapılan araştırmada çok sayıda pitos, kiremit ve seramik parçaları tespit edilmiştir.

Vezirköprü merkezinin 9 km kuzeybatısındaki Örencik (Virancık) Mahallesi'nin 1.2 km kuzey batısındaki Tindaş Mevkii'nde, 21 m yüksekliğinde kuzey-güney yönlü kayalık bir alan üzerinde, taş örgü mezarlardan oluşan bir Roma Nekropolü tespit edilmiştir. Doğu batı yönlü olan mezarların içi dolduğu için birçok mezarın kesin ölçüsü alınamamıştır. Bunlardan sadece beşinin ölçüsü alınabilmiştir. Bu mezarlar 67-84 cm genişliğinde, 180-210 cm, uzunluğunda ve 50-80 cm derinliğindedir.

Vezirköprü'nün 3.5 km güneyindeki Teberük Mahallesi'nin 600 m güneybatısında, yolun 50 m kuzeyinde, Büyükçal Tepesi olarak adlandırılan mevkide bir Nekropol tespit edilmiştir. Alanda birçok kiremit ve taş örgü mezar saptanmıştır. Söz konusu mezarlar doğu-batı yönlü olup, Roma dönemine tarihlenmiştir. Çevrede çok sayıda görülen seramiklerden nekropol, Roma Dönemine tarihlenmiştir.

4.2.5. Kiremit Mezarlar

Vezirköprü'nün 9 km güneyindeki Teberük Mahallesi'nin 600 m güneybatısında, yolun 50 m kuzeyinde, Büyükçal Tepesi olarak adlandırılan mevkide bir Nekropol tespit edilmiştir. Alanda birçok kiremit ve taş örgü mezar saptanmıştır. Söz konusu mezarlar doğu-batı yönlü olup, Roma dönemine tarihlenmiştir.

Vezirköprü'nün 6.3 km güney batısındaki Mahmatlı Mahallesi'nin, yaklaşık 600 m güneyinde, Cinkaya Mevkii'nde bir nekropol tespit edilmiştir. Alanda çok sayıda kaçak kazı çukuru pişmiş toprak ve taş mezar kiremidi görülmektedir.

4.2.6. Mezar Stelleri

2019 çalışmaları sırasında yazıtlı ve yazısız olmak üzere 11 adet mezar steli tespit edilmiştir. Geniş bir alana yayılmış olan bu mezar stelleri Neoklaudiopolis antik kentinin günümüze ulaşabilmeyi başarmış en önemli belgeleridir. Farklı yapılarda devşirme olarak kullanılan bu mezar stellerinden ikisi, Vezirköprü merkezinin 11 km kuzeybatısında yer alan İncesu Mahallesi'nde, mahallenin girişindeki Kabağağaçlar Mevkii olarak adlandırılan yerde bulunan çeşme üzerinde tespit edilmiştir. Bunlardan kabartmalı olan mezar stelinin korunan uzunluğu 77 cm, genişliği ise 50 cm'dir. Üzerindeki kabartma büyük ölçüde tahrip olduğu için tanımlanamamaktadır. Yazıtlı olan mezar stelinin korunan genişliği 50 cm, uzunluğu ise 61 cm'dir. Kırık durumdaki stelin korunan kısmında 5 satır Grekçe yazıt bulunmaktadır.

Üçüncü stel; Vezirköprü merkezinin 7 km kuzeybatısındaki Yağınözü Mahallesi'nde, İlkokulun karşısında, bir meskenin bahçe duvarı üzerine gömülmüş olarak bulunmaktadır (Resim 17). Stelin yüksekliği 115 cm, genişliği 52 cm olup üzerinde 12 satır Latince yazıt yer almaktadır.

Dördüncü stel; Vezirköprü merkezinin 7 km kuzeybatısındaki Avdan Mahallesi'nde bulunmaktadır. Mahalle camisinin duvarının üzerinde gömülü durumda bulunan stelin yüksekliği 123 cm, genişliği 50 cm'dir. Stel üçgen alınlıklı olup, alınlık üzerinde çelenk betimi yer almaktadır. Stel üzerinde görünebilen kısımda 17 satırlık Latince bir yazıt yer almaktadır. Aynı caminin yaklaşık 100 m güneyinde bir samanlığın duvarı üzerinde ise, 52x36 cm ölçülerinde, 8 cm kalınlığında bir yazıt parçası bulunmaktadır.

Dört adet stel Vezirköprü İlçe merkezinde, Vezirköprü Merkez, Park Cafe (Kaymakamlığın önündeki park) yer almaktadır.

1. mezar steli; 63x46 cm, ölçülerinde, 17 cm eninde olup üzerinde 11 satır Latince yazıt yer almaktadır.

2. mezar steli; 150x52 cm, ölçülerinde 17 cm enindedir. Üçgen alınlıklı stelin, alınlığın iki yanında bitkisel bezek, alınlığın ortasında yaprak rozeti, ortada hançer betimi yer almaktadır. Üzerinde 11 satır Latince yazıt yer almaktadır.

3. mezar steli; 158 cm uzunluğunda, 58 cm genişliğinde, korunan genişliği 40 cm'dir. Üzerinde 17 satır yazıt yer almaktadır. 3 silmeli ve ortadan ikiye bölünmüş durumdadır. Üzerinde kaulis çanağı, yaprak motif, üzüm motif, ayna, tarak, orak ve balta motifleri yer almaktadır.

4. mezar steli iki parçaya ayrılmış durumdadır. 1. parça: 85x45 cm, 2. parça: 46x41 cm'dir. Üzerinde 19 satır Latince yazıt bulunmaktadır.

Dokuzuncu stel; Vezirköprü Merkez, Tacettin Paşa (Kurşunlu) Camisi'nin batı duvarında, yatık şekilde görülmektedir. Üzerinde 21 satır Latince yazıt yer alan stel 113x57 cm ölçülerindedir.

Onuncu stel; Vezirköprü merkezinde, bedesten giriş kapısının sol duvarında bulunmaktadır. Stel, 61x50 cm ölçülerinde olup, üzerinde 7 satır Latince yazıt yer almaktadır.

On birinci stel; Vezirköprü'nün 6.5 km kuzeyinde Adatepe Mahallesi'nde, mahallenin içindeki İlköğretim okulunun yanındaki çeşme üzerinde bulunmaktadır. Üçgen alınlıklı stel, 55x40 cm ölçülerinde olup üzerinde iki satır Latince yazıt yer almaktadır. Ayrıca mahallenin içinde bulunan çamaşırvhanenin (yunnak) bitişiğindeki çeşme üzerinde de birçok antik malzemenin devşirme olarak kullanıldığı görülmektedir (Resim 18).

4.2.7. Lahitler

Arazi çalışmaları sırasında çok sayıda lahit teknesi ve kapağına rastlanmıştır. Bunların bir kısmının arazide serbest bir şekilde, bazılarının ise devşirme olarak farklı yapılarda kullanıldığı görülmektedir. Bunlardan ilkinde, Vezirköprü merkezinin 11 km kuzeybatısındaki İncesu Mahallesi'nde, mahallenin girişindeki Kabağağaçlar Mevkii olarak adlandırılan ve üzerinde 14 adet devşirme mermer malzemenin bulunduğu çeşmede rastlanmaktadır. Lahit teknesi içten 80 cm genişliğe, 190 cm uzunluğa, 62 cm derinliğe sahip olup, kalınlığı 13 cm'dir.

İkinci lahit, Vezirköprü merkezinin 17 km kuzeybatısında Ağcayazı Mahallesi'nde bulunmuştur. Ayrıca mahallenin 500 m kuzeydoğusunda, Keltepe Mevkii'nde yanlarında pişmiş toprak lahit parçalarının bulunduğu kaçak kazı çukurları tespit edilmiştir (Resim 19).

Benzer pişmiş toprak lahit parçalarının üçüncüsü Ali Dinç'in Evinin karşısında da bulunmaktadır. Ölçülebilen uzunluğu 96 cm, genişliği 62 cm, kenar kalınlığı ise 8 cm'dir. Kapak üzerinde birbirine paralel, kabartmalı bant şeritleri bulunmaktadır.

Dördüncü lahit, Vezirköprü merkezinin 8 km güneyindeki Taşlıyük Mahallesi'nde bulunmaktadır. Aşağıköy Mevkii'ndeki çeşme üzerinde bulunan lahit teknesi içten 136x67 cm, ölçülerinde, 12 cm eninde, 50 cm derinliğinde ve 50 cm yüksekliğindedir.

Beşinci lahit, Vezirköprü'nün 17 km güneyinde Kızılcakoru Mahallesi'nin Kirazlı Mevkii'ndeki çeşme üzerinde bulunmaktadır. Lahit teknesi 180x80 cm ölçülerinde, 13 cm eninde ve 30 cm derinliğindedir.

Altıncı lahit, Vezirköprü'nün 10 km güneyinde Başfakı Mahallesi'nde, mezarlığın yaklaşık 30 m güneyinde, yol kenarında bulunmaktadır. Lahit kapağı 190x90 cm ölçülerinde ve 20 cm enindedir. Günümüzde musalla taşı olarak kullanılmaktadır.

Yedinci ve sekizinci lahit Vezirköprü'nün 7 km güney batısında Kapaklı Mahallesi'nde çeşmenin üzerinde bulunmaktadır. Lahit teknelerinin her ikisi de 78x214 cm ölçülerinde, 44 cm derinliğinde ve 12 cm enindedir.

Dokuzuncu lahit Vezirköprü'nün 6.5 km kuzeyinde Adatepe Mahallesi'nde bulunmaktadır. Mahallenin içinde bulunan çamaşırhane'nin (yunnak) hemen arkasındaki metruk bir evin bahçesinde lahit teknesi, 175 x74 cm ölçülerinde, 11 cm eninde, 62 cm yüksekliğinde ve 30 cm derinliğindedir.

Vezirköprü İlçe merkezinde yer alan, Park Cafe'de (Kaymakamlığın önündeki parkta) 4 adet osthoteke yer almaktadır. Bunlardan ilki 105x73 cm ölçülerinde, 11 cm kalınlığında, 58 cm yüksekliğinde, 50 cm derinliğindedir. Ön yüzünde haç motifi ve iki yanında 3'erli sarmaşık yaprağı betimi yer almaktadır. Sonradan Havuz olarak kullanılmıştır (Resim 20). İkincisi osthoteke kapağıdır. 50x75 cm ölçülerinde, 15 cm yüksekliğindedir. Üçüncüsü, 102x60 cm ölçülerinde, 50 cm yüksekliğinde, 10 cm eninde ve 32 cm derinliğindedir. Arka yüzde açılan delik yalak veya ışık olarak kullanılmış olduğunu göstermektedir. Dördüncü osthoteke, 130x80 cm ölçülerinde, 48 cm derinliğinde, 62 cm yüksekliğinde ve 12 cm enindedir. Üzerinde gamalı haç ve sarmaşık yaprağı motifi vardır.

4.2.8. Diğer Mezarlar

Çalışmalar sırasında 7 nekropol ve 1 mezar kaçak kazı çukuru tespit edilmiştir. Vezirköprü merkezinin 17 km kuzeybatısındaki Yukarınarlı Mahallesi'nin yaklaşık 1 km güneyinde Eskisaray Mevkiinde, yaklaşık 100 m çapında bir alana yayılmış durumda bir Ortaçağ Nekropolü tespit edilmiştir. Söz konusu alanda yapılan incelemede taşları tarla sınırlarına atılmış çok sayıda mezar tespit edilmiştir. Tamamen tahrip edilmiş mezarların ölçü vermemekle beraber doğu-batı yönlü oldukları anlaşılmaktadır. Çevrede çok sayıda Ortaçağa ait seramik buluntusu gözlemlenmektedir.

Vezirköprü merkezinin 23 km kuzeybatısındaki Karadoruk Mahallesi'nin yaklaşık 1.7 km kuzeybatısında, Çiflik Mevkii'nde (Kavalı Mevkii) üzerinde geç dönem mezar kalıntılarının olduğu olasılıkla Ortaçağ'a ait bir nekropol alanı tespit edilmiştir. Nekropol alanında tarla yolu açılırken mezarlar dağıtılmıştır. Alanın diğer bölgelerindeki mezarlar ise, sık ağaç örtüsünden dolayı çok fazla görülememektedir.

Vezirköprü merkezinin 4 km güneyindeki Karkucak (Kargucak) Mahallesi'nin yaklaşık 1,6 km güneyinde bulunan Doğancı Mevkii'nde, Cambaz Çayı'nın 200 m kuzeyinde, Sarıyar Mahalle yolunun 300 m batısında bir nekropol alanı tespit edilmiştir. Nekropol kuzey-güney

yönlü olup üzerinde yoğun Roma seramiği tespit edilmiş olup, eski çok sayıda kaçak kazı çukuru görülmektedir.

Vezirköprü'nün 10 km batısındaki Gömlekhisar Mahallesi'nin 400 batısında, Guya Tepesi'nde, 10 m yüksekliğinde, doğu-batı yönlü kayalık bir tepe üzerinde Nekropol alanı tespit edilmiştir. Alanda çok az miktarda Tunç ve çok sayıda Ortaçağ seramiği görülmektedir. Tepenin güney yamacında yol yapım çalışmaları için toprak alınmasından dolayı, bir kısmı tahrip edilmiştir.

Vezirköprü'nün 15 km güney batısındaki Halkahavli Mahallesi'nin 800 m kuzeydoğusunda, Dedeüstü Mevkii'nde bir Nekropol tespit edilmiştir. Üzerinde Kaçak kazı çukurları ve mezar taşları görülmektedir. Nekropolde mezar taşları kullanılarak tarım arazisi için teraslama oluşturulmuştur. Alanda çok sayıda kaçak kazı çukuru görülmektedir.

Vezirköprü'nün 15 km batısındaki Cebeli Mahallesi'nin 1.3 km kuzeybatısında Terelik Mevkii'nde bir nekropol tespit edilmiştir. Nekropol yol açılmasından dolayı ikiye ayrılmış durumdadır. Mezar taşlarının (saltaşı) tarlanın sınırlarına dizilmiş olduğu görülmektedir. Alanda yapılan incelemelerde Geç Antik Çağ'a ait az sayıda seramik parçaları tespit edilmiştir.

Vezirköprü'nün 12 km kuzeyindeki Samur Mahallesi'nin içinde, Köşden Mevkii'nde bir Geç Antik Çağ nekropolü ve çok sayıda Geç Antik Çağ seramikleri görülmektedir.

Vezirköprü İlçesinin 8.1 km güneyindeki Sarıyar Mahallesi'nin 250 m güneyinde, Çal Mevkii'nde kaçak kazı tespit edilmiştir. Çukurun uzunluğu 220 cm, genişliği 130 cm ve derinliği 60 cm'dir. Kaçak kazı çukuru olasılıkla bir mezara aittir. Kazılan çukur içerisinde seramik ve kemik parçaları ve mezar çevresinde Ortaçağ seramikleri tespit edilmiştir.

5. Dini Yapılar

Vezirköprü'nün 13 km güneyindeki Esen (Esenköy) Mahallesi'nde Zindankaya Mevkii'nin 150 m kuzeyinde, yolun 50 m kuzeyinde, yaklaşık 2 m yüksekliğinde, kayalık bir alan üzerinde, açık hava tapınım alanı tespit edilmiştir (Resim 21). Doğu-batı yönlü kayalık alanının batısında ve doğusunda yer yer düzleştirilmiş alanlar yer almaktadır. Kayalık alanın çevresinde çok sayıda Roma ve Geç Antik Çağ seramikleri tespit edilmiştir.

Vezirköprü merkezinin 9 km kuzeybatısında Örencik (Virancık) Mahallesi'nde, toprağın içine tamamen gömülü bir şekilde sunu çukuru (libasyon çukuru) bulunmuştur.

Değerlendirme ve Sonuç

Samsun İli Vezirköprü İlçesindeki ilk araştırmalar 70'li yıllara kadar uzanmaktadır. Sonraki yıllarda da Samsun ve çevre ilçelerinde çok sayıda yüzey araştırması yapılmıştır. Ancak bu çalışmalarda Vezirköprü üzerinde çok fazla durulmadığı görülmektedir. Mevcut çalışmalar özellikle Hititlerin kutsal şehri olarak kabul edilen Nerik'in lokalize edildiği Oymaağaç ve çevresinde yoğunlaşmıştır. Sonraki süreçte Danimarkalı bir ekip tarafından bölgede çalışmalar yürütülmüş olmasına karşın bunların daha çok mil taşları ve yazıtlar üzerinden gerçekleştirildiği görülmektedir. Samsun İlinde en çok kaçak kazının ve tahribatin olduğu alanların başında şüphesiz Vezirköprü gelmektedir. Samsun Müzesi envanterinde bulunan birçok antik malzemenin Vezirköprü'den getirilmiş olması da bunun en büyük delilidir.¹⁸ Mevcut envanter kayıtlarının da çok yeterli olmadığı aşikardır. Bu kapsamda bölgenin sağlıklı bir kültür envanterinin çıkarılabilmesi için kapsamlı bir yüzey araştırmasına ihtiyaç duyulmuş ve 2018

¹⁸ Akın Temür, "Ein Ohrring mit Sphingenmotiv aus Vezirköprü-Samsun (Nordtürkei)", *Mitteilungen der Deutschen Orient Gesellschaft*, 148, 2016, s. 165-177.

yılından itibaren çalışmalara başlanmıştır. 2019 yılı yüzey araştırması, Vezirköprü'nün kuzey ve batısındaki 45 mahallede (köyde) gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalar sırasında, tescilli olanlarla birlikte, 8 kale ve 1 kule, 6 sarnıç, 14 yamaç yerleşimi, 6 höyük, 1 mağara, 8 tümülüs, 2 dini yapı, 32 taş sandık mezar, 3 kaya oygu mezar, 7 taş örgü mezar, 13 lahit teknesi ve kapağı, 11 mezar steli, 3 kaya mezarı, 7 nekropol, 2 kiremit mezar nekropolü, çok sayıda pres denge ağırlığı (Resim 22), ışlık, sütun, sütun başlığı ve altlığı, lahit, mimari yapı elamanı, mimari blok, vaftiz teknesi, sunak, aquadukt mimari parça, İon kymationu, tavan kaseti, geison parçası, mezar stelleri ve mil taşları ayrıntılı bir şekilde araştırılarak kayıt altına alınmıştır.

Bölgede yürütülen arkeolojik kazılar MÖ IV. bin yılın sonlarından itibaren bölgenin kültürel görünümü hakkında değerli bilgiler sağlamıştır. Samsun'da Kalkolitik Çağ'dan özellikle de Tunç Çağı'ndan itibaren yoğun bir yerleşime sahne olduğu açıktır. Birçok bölgede tarihlemek amacıyla nitelikli seramiklerden örnekler toplanmıştır. Ele geçen devşirme malzemeler ve seramikler ağırlıklı olarak Roma ve Bizans dönemlerine tarihlenmekte olup Karadeniz ve Orta Anadolu ile paralellik arz etmektedir. Çalışmalar sırasında bulunan çok sayıdaki mermer mimari yapı elemanı, pres denge ağırlıkları ve ışıklar Neoklaudiopolis Antik Kenti'nin geniş bir alana yayıldığını ve azımsanmayacak bir nüfusa sahip olduğunu göstermektedir.

Strabon "Pontos Kralı VI. Mithradates Eupator (MÖ 120-63) döneminde ülkenin sınırlarını genişletmesinin ardından 75 kale yaptırdığını bildirmektedir. Büyükkale ve yanındaki Küçükkale VI. Mithradates *phourion*'larından¹⁹ olabilir. Büyükkale'de Hellenistik Dönem dikdörtgen bloklardan oluşan duvar kalıntıları bulunurken Küçükkale sur kalıntıları bulunmamaktadır. Büyükkale'de kaya mezarı bulunmazken Küçükkale'de iki adet kaya mezarı ve her iki kalede de sarnıçlar ve birer basamaklı kaya tünelleri bulunmaktadır. Hem bu kalıntılar hem de bölgedeki Asarkale,²⁰ Tependeliği,²¹ Ordu Kurul Kalesi,²² Cıngırt Kalesi²³ ile ortak özellikler sergilemesinden Hellenistik Dönem'e tarihleyebiliriz. Basamaklı tüneller, Pontos bölgesi sınırları içerisinde kalan Amasya, Tokat, Çorum, Ordu ve Samsun gibi Orta Karadeniz illerinde belirgin bir yoğunluk göstermektedir.²⁴ Büyükkale ve Küçükkale basamaklı kaya tünellerinin su biriktirme fonksiyonu olarak kullanılan sarnıç olması ihtimalinin yanı sıra kültürel bir işleve sahip olabileceği de göz önünde bulundurulmalıdır. Ordu/Cıngırt Kalesi basamaklı tünelinin uzanış doğrultusunda da dere yer almaktadır.²⁵ Ayrıca Kurul Kalesi, Amasya Harşena Kalesi ve Tokat Kalesi kazısı yapılan basamaklı tünellerin bir çıkışı olmadığı anlaşılmışla birlikte von der Osten'in basamaklı tünellerin askeri manevra ve savunma amacıyla oluşturulmuş yapılar olduğu savı geçerliliğini yitirmiştir.²⁶ Kalelerin ve tünellerin VI. Mithradates Dönemi'nde (MÖ 120-63) etkin olarak kullanıldıklarını Geyraz Kalesi²⁷ ve Kurul Kalesi²⁸ basamaklı tünellerinde ele geçen ve bu döneme tarihlenen sikkeler de desteklemektedir.

¹⁹ Strabon, *age*, XII. 3. 38.

²⁰ Önder Bilgi-Sümer Atasoy-Şevket Dönmez-Latife Summerer, "Samsun (Amisos) Bölgesinin Kültürel Gelişimi Projesi İle İlgili Yüzey Araştırması", *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 19/I: 2002, s. 42.

²¹ Bulut, *agt*, 2017 s. 152-154.

²² S. Yücel Şenyurt-Atakan Akçay, "Kurul Kalesi (Ordu) VI. Mithradates Dönemi Yerleşimi Üzerine Ön Değerlendirmeler", *Seleucia*, VI, 2016, s. 223.

²³ A. Fatma Erol, "Fatsa İlçesi Cıngırt Kayası Kazısı 2014", *Kazı Sonuçları Toplantısı*, 37/2, 2016, s. 559.

²⁴ Von Gall, H., "Zu den Kleinasiatischen Treppentunneln", *Archäologischer Anzeiger*, 1967/4, 1967, s. 504-527; A. Fatma Erol, "Fatsa İlçesi Arkeolojik Yüzey Araştırması 2011", *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 30/2, 2013, s. 183-196; Bulut, *agt*, 2017, s. 6.

²⁵ Erol, *agm*, 2013, s. 183.

²⁶ Bulut, *agt*, 2017, s. 151.

²⁷ Deniz B. Erciyas-Emine Sökmen, "Komana Antik Kenti ve Çevresi Yüzey Araştırması 2007", *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 26, 2009, s. 293, 304, Res. 7.

²⁸ Şenyurt ve diğ., *agm*, 2017.

Kaya mezarları açısından değerlendirildiğinde Evkaya Kaya Mezarı²⁹ sütunlu ön girişiyle Asarkale kaya mezarlarıyla benzeşmektedir. Hellenistik ve Roma Dönemi'ndeki mezarları; basit toprak, kiremit, taş sandık, lahit mezar, kaya, kaya oygu, taş örgü mezar ve tümülüsler olarak sınıflandırmak mümkündür. Bilimsel kazılarla ortaya çıkan ve kaçak kazılarla tahrip edilmiş olanlar incelendiğinde genel olarak tümülüslerin, mezar odası ve ön oda olmak üzere iki bölümden oluştukları görülmektedir. Dromos ve mezar odası tamamen kesme taştan inşa edilen mezarların üzerinin taş ve toprakla suni bir tepecik şeklinde örtülmüş olduğu ya da yığma toprak altında yer alan mezar odasının, konglomera-aglomera tortul kayaca oyularak yapıldığı anlaşılmaktadır.³⁰ Kesme taşlarla dromosu, ön odası ve gömü odası inşa edilen tümülüsler Atakent, İkiztepe ve Dökmektepe-II Tümülüsleri'dir. Tümülüslerin yığma topraklarının ortalama taban çapları 20-30 m arasında değişmektedir. Baruthane, Dondortepe, Dökmektepe II Tümülüsleri'nde olduğu gibi, bazılarının mezar odaları sıvalıdır. Baruthane ve İkiztepe Tümülüsleri Hellenistik Dönem'e; Lerdüğe ve Dondortepe Tümülüsü ise Hellenistik ve Roma Dönemi'ne tarihlendirilmiştir. Tümülüsler genel olarak hâkim konumdaki tepeler üzerine inşa edilmişlerdir. Dromos girişleri genelde doğu yönüdür ancak, Dondortepe Tümülüsü'nde kuzeybatı yöne bakan ikinci bir dromos girişi daha vardır.³¹

Vezirköprü/Oymağaç Höyük'te gerçekleştirilen kazılarda Roma Dönemi'ne ait çoklu gömü yapılan taş sandık tipi mezarlara rastlanmıştır.³² En basit mezar çeşitlerinden birisi olan ve genelde yön birliği olmayan kiremit mezarlarda cesetler *dorsal* şekilde yatırılarak, *inhimasyon* gömü yapılmaktadır. Daha çok Amisos nekropol sahasında karşılaştığı için, bu mezarlar genel olarak Hellenistik ve Roma Dönemi'ne tarihlendirilmişlerdir. Amisos Antik Kenti nekropolünde konglomera tortul kayaca sandık şeklinde oyulup, gömü gerçekleştirildikten sonra üstlerinin çatı kiremidi veya tuğla ile kapatılan mezarlar da vardır.³³ Amisos ve çevresinde bulunmuş pişmiş toprak lahitlerin çoğunluğunun üslup özelliği aynı olup, Hellenistik Dönem'e tarihlendirilmektedirler.³⁴ Amisos'da tespit edilebilen mermer ve kireç taşı malzemeli lahitlerin tamamı Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlendirilmiştir.³⁵

Çalışmalar sırasında tespit edilen nekropol, tümülüs, höyük ve yamaç yerleşimlerinde kaçak kazılar, tarımsal faaliyetler, yol yapımı gibi nedenlerden dolayı bir takım tahribatlar meydana geldiği görülmektedir. Tümülüslerden mezar odası açılan bir örneğe rastlanmadığı için kesin bir tarih vermek mümkün görünmemekle birlikte, ağırlıklı olarak Roma dönemine ait olduğu düşünülmektedir. Yerleşim alanlarında özellikle Demir, Roma ve Bizans Çağı seramiklerinin yoğunlaştığı görülmektedir. Bununla birlikte Tunç Çağı'na kadar uzanan seramik buluntularına da azda olsa rastlanmaktadır. Bu da Vezirköprü İlçesinin yerleşim tarihinin Tunç Çağları'na kadar uzanan bir geçmişi olduğunu ortaya koymaktadır. Çalışmalar kapsamında incelenen malzeme içerisinde ana tipolojik özellikleri çerçevesinde 5 ana tip belirlenmiştir. Bunlar maşrapa, kase, tabak, çanak ve çömlek gibi tiplerden oluşan günlük kaplardır. İTÇ seramikleri, kabın kullanım fonksiyonu ile ilişkili olarak çeşitli formlarda yapılmışlardır. Seramikler, astar özelliklerine göre 5 gruba ayrılmıştır. Bunlar siyah, çift renkli, gri, kiremit ve kahverengi mal

²⁹ von Gall, *agm*, 1966, s. 96 vd.

³⁰ Mahmut Akok, "Samsun İli Havza İlçesi'nin Lerdüğe Köyü'nde Bulunan Tümülüsler", *Belleten* XII/48: 1948, s. 835-853; Mehmet Özsait, "2002 Yılı Samsun-Amasya Yüzey Araştırmalarının İlk Sonuçları", *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 21/2, 2003, s. 273-284; Sümer Atasoy-Muhsin Endoğlu-Şevket Dönmez, "Samsun-Baruthane Tümülüsleri Kurtarma Kazısı", *Anadolu Araştırmaları Dergisi*, XVIII/2, 2005, s. 153-165; Serdar Ünan, "Samsun/Dondortepe (Hacı İsmail) Tümülüsü", *MASROP E-Dergi*, 4, 2009, s. 1-28; *agm*, 2013, 394.

³¹ Ünan, *agm*, 2013, 394.

³² Czichon, *agm*, 2007, s. 4; *agm*, 2008b, s. 187-196.

³³ Ünan, *agm*, 2013, 391.

³⁴ Ünan, *agm*, 2013, s. 392.

³⁵ Guntram Koch, *Roma İmparatorluk Dönemi Lahitleri*, Z.Z. İlkelen (çev.), İstanbul 2001, s. 207.

gruplarıdır. Roma Dönemi'nde terrasigillata ve Afrika kırmızı astarlı malları yoğunluktadır. Bölge çanak çömleklerinin, tipolojik ve mal grubu özelliklerinden hareketle birbirleriyle büyük bir paralellik içerisinde oldukları görülmektedir. Söz konusu kültür bölgesinin çanak çömlekleri genel hatlarıyla değerlendirildiğinde; homojen bir kültürel yapıyı barındırdıkları anlaşılır. Seramik anlayışı dikkate alındığında yerel kimi farklılıklar gösterdikleri de anlaşılmaktadır. Bunların yapım geleneği ve daha çok yerel atölyelerde üretilen bir malzeme grubu olduğu düşünüldüğünde bu olağan bir durumdur. Bu doğrultuda sürdürülecek kazı çalışmaları, Karadeniz'in kültürel yönden çekirdek bölgesini teşkil eden Samsun'un bu yöresinde kültürlerin en iyi şekilde tanımlanmasını sağlayacaktır. Ayrıca önümüzdeki yıl yapılacak yeni çalışmalarla birlikte antik kentin lokalizasyon sorunu ve yayılım alanının tespitinde önemli bir noktaya ulaşılması hedeflenmektedir.

Kaynakça

- AKOK, Mahmut, "Samsun İli Havza İlçesi'nin Lerdüğe Köyü'nde Bulunan Tümülüsler", *Belleten*, XII/48, 1948, s. 835-853.
- ALKIM, U. Bahadır, "İslâhiye ve Samsun Bölgesinde 1971 Çalışmaları", *Belleten*, XXXVI-143, 1972, s. 422-426.
- ALKIM, U. Bahadır, "İslâhiye ve Samsun Bölgesinde 1972 Çalışmaları", *Belleten*, XXXVII-147, 1973, s. 435-438.
- ALKIM, U. Bahadır, "Tilmen Höyük ve Samsun Bölgesi Çalışmaları 1971", *Türk Arkeoloji Dergisi*, 20-2, 1974a, s. 5-16.
- ALKIM, U. Bahadır, "Samsun Bölgesinde 1973 Çalışmaları", *Belleten*, XXXVIII-151, 1974b, s. 553-556.
- ALKIM, U. Bahadır, "Tilmen Höyük ve Samsun Bölgesi Çalışmaları 1972", *Türk Arkeoloji Dergisi*, 21-2, 1975a, s. 23-28.
- ALKIM, U. Bahadır, "Samsun Bölgesi Çalışmaları (1973)", *Türk Arkeoloji Dergisi*, 22-2, 1975b, s. 5-12.
- ALKIM, U. Bahadır, "Samsun Bölgesi Araştırmaları ve İkinci Dönem İkiztepe Kazısı", *Belleten*, XL-160, 1976, s. 717-719.
- ALKIM, U. Bahadır, "1977 Dönemi İkiztepe Kazısı ve Samsun Bölgesi Araştırmaları", *Belleten*, XLII-167, 1978, s. 542-547.
- ARSLAN, Murat, *Roma'nın Büyük Düşmanı, Mithradates VI Eupator*, İstanbul 2007.
- ATASOY, Sümer - ENDOĞRU, Muhsin - DÖNMEZ, Şevket, "Samsun - Baruthane Tümülüsleri Kurtarma Kazısı", *Anadolu Araştırmaları Dergisi*, XVIII/2, 2005, s. 153-165.
- BEKKER-NIELSEN, Tønnes, "New milestones from Neoklaudiopolis", *Epigraphica Anatolica*, 43, 2010, s. 87-91.
- BEKKER-NIELSEN, Tønnes, "Neapolis-Neoklaudiopolis: A Roman City in Northern Anatolia", Ü. Yalçın (ed.), *Anatolian Metal VI*, Bochum, 2013a, s. 203-213.
- BEKKER-NIELSEN, Tønnes, "Neoklaudiopolis'in Araştırma Tarihi Üzerine Notlar (Vezirköprü, Samsun İli)", *Höyük*, 6, 2013b, s. 39-58.

- BEKKER-NIELSEN, Tønnes-HOGEL, C., “Three Epitaphs from the Vezirköprü Region”, *Epigraphica Anatolica*, 45, 2012, s. 153-160.
- BEKKER-NIELSEN, Tønnes-CZICHON, R.M.-HOGEL, C.-KIVRAK, B.- MADSEN, J.M.- SAUER, V.-SORENSEN, S.L.-WINTHER-JACOBSEN, K., *Neoklaudiopolis Antik Kenti (Vezirköprü-Samsun) Tarihsel ve Arkeolojik Rehber*, Ö. Acar (çev.), İstanbul 2015.
- BEKKER-NIELSEN, Tønnes-CZICHON, R.M., “Ancient Roads and Bridges of the Vezirköprü District”, K. Winther-Jacobsen, L. Summerer (eds), *K. Landscape Dynamics and Settlement Patterns in Northern Anatolia during the Roman Byzantine Period*, Stuttgart, 2015, s. 295-307.
- BİLGİ, Önder-ATASOY, S.,-DÖNMEZ, Ş.-SUMMERER, L., “Samsun (Amisos) Bölgesinin Kültürel Gelişimi Projesi İle İlgili Yüzey Araştırması”, *Araştırma Sonuçları Toplantısı* 19/I, 2002, s. 279-296.
- BULUT, A. Emirhan, *Pontos Bölgesi Basamaklı Tünelleri*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2017.
- CZICHON, Rainer M., Oymaağaç Höyük-Nerik Kazı Çalışma Raporu 2007a.
- CZICHON, Rainer M., “Oymaağaç-Vezirköprü-Survey Report 2005, in: M.H. Gates/B. Yıldırım, *Archaeology in Turkey*”, *American Journal of Archaeology*, 111/2, 2007a, s. 300.
- CZICHON, Rainer M., “Oymaağaç- Vezirköprü Yüzey Araştırması 2006”, *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 25/I, 2008a, s. 187-196.
- CZICHON, Rainer M., Oymaağaç Höyük-Nerik Kazı Çalışma Raporu 2008b.
- CZICHON, Rainer M.-KLINGER, Jörg, “Karadeniz'deki Hititler: Nerik-Zalpa”, *Aktüel Arkeoloji Dergisi*, Kasım 8, 2010, s. 58-65.
- CZICHON, Rainer M.-KLINGER, J.-BREUER, P.-EERBEEK, J.-FOX, S.-MARINOVA-WOLFF, E.-MARQUARDT, H.-OSTEN-WOLDENBURG, H. Von Der-REICHMUTH, S.-RIEHL, S.-JOHANNSEN, T., “Archäologische Forschungen am Oymaağaç Höyük/Nerik (?) in den Jahren 2007-2010”, *Mitteilungen der Deutschen Orient-Gesellschaft*, 143, 2011, s. 169-250.
- DENGATE, J. Andrew, “A Site Survey along the South Shore of Black Sea”, E. Akurgal (ed.), *The Proceedings of the Xth International Congress of Classical Archaeology*, Ankara-İzmir 23-30/IX/1973, 1, 1978, s. 245-258.
- ERCİYAS, D. Burcu-SÖKMEN, Emine, “Komana Antik Kenti ve Çevresi Yüzey Araştırması 2007”, *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 26, 2009, s. 289-306.
- EROL, A. Fatma, “Fatsa İlçesi Arkeolojik Yüzey Araştırması 2011”, *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 30/2, 2013, s. 183-196.
- EROL, A. Fatma, “Fatsa İlçesi Cıngır Kayası Kazısı 2014”, *Kazı Sonuçları Toplantısı*, 37/ 2, 2016, s. 559-572.
- FRENCH, David, *Roman Roads and Milestones of Asia Minor, Fasc. 2.1: An Interim Catalogue of Milestones* (British Institute of Archaeology at Ankara Monograph, 9; British Archaeological reports, International Series, 392/I), Oxford 1988.

- KIZILTAN, Zeynep, “Samsun Bölgesi Yüzey Araştırmaları”, *Belleten*, LVI-215, 1992, s. 213-241.
- KAHL, Gerard-Olshausen, E., “Bericht über die Epigraphische und Numismatische Landesaufnahme im Samsun İli 1990”, *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 9, 1991, s. 611-616.
- KOCH, Guntram, *Roma İmparatorluk Dönemi Lahitleri*, Z.Z. İlkelen (çev.), İstanbul 2001.
- MAGIE, David, *Roman Rule in Asia Minor to the End of the Third Century after Christ I-II*. Princeton 1950.
- OLSHAUSEN, E.-BILLER, J., *Historisch-geographische Aspekte der Geschichte des Pontischen und Armenischen Reiches. Teil I, Untersuchungen zur historischen Geographie von Pontos unter den Mithradaten*. Beihefte zum Tübinger Atlas des Vorderen Orients 29/1, Rehe B (Geisteswissenschaften) Wiesbaden 1984.
- ÖZSAİT, Mehmet, “2002 Yılı Samsun-Amasya Yüzey Araştırmalarının İlk Sonuçları”, *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 21/2, 2003, s. 273-284.
- STRABON, *Geographika*, Çev. A. Pekman, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2015.
- ŞENYURT, S. Yücel-AKÇAY, Atakan, “Kurul Kalesi (Ordu) VI. Mithradates Dönemi Yerleşimi Üzerine Ön Değerlendirmeler”, *Seleucia*, VI, 2016, s. 221-248.
- TEMÜR, Akın, “Ein Ohrring mit Sphingenmotiv aus Vezirköprü-Samsun (Nordtürkei)”, *Mitteilungen der Deutschen Orient Gesellschaft*, 148, 2016, s. 165-177.
- TEMÜR, Akın-YİĞİTPAŞA, D.-ŞAHİN, K.-ÇELİK, M.-ÖZBİLGİN, Ö.-KAYTMAZ, V.-SARIGÜL, M.-KIVRAK, B., “Neoklaudiopolis Antik Kenti ve Territoryumu 2018 Yılı Yüzey Araştırması”, *Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu*, 37/1, 2019, s. 81-102.
- TEMÜR, Akın-KARADENİZ, Semanur, “Neoklaudiopolis’ten Bir Grup Roma Seramiği” *Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, Sonbahar Özel Sayı I/I, 2020, s. 22-36.
- TEMÜR, Akın-YİĞİTPAŞA, Davut, “Neoklaudiopolis Antik Kenti ve Territoryumu 2018 Yüzey Araştırması ve Envanter Çalışmaları”, *History Studies*, Doç. Dr. İlknur Mangır Karagöz Armağanı, 12/2, 2020, s. 619-654.
- ÜNAN, Serdar, “Samsun/Dondortepe (Hacı İsmail) Tümülüsü”, *MASROP E-Dergi*, 4, 2009, s. 1-28.
- ÜNAN, Serdar, “Tunç Çağı’ndan Roma Dönemi’ne Amisos ve Çevresinde Yer Alan Mezar Tipleri ve Ölü Gömme Adetleri Üzerine Genel Bir Değerlendirme”, Ş. Dönmez (ed.), *Güneş Karadeniz’den Doğar Sümer Atasoy’a Armağan Yazılar*, Ankara 2013, s. 387-414.
- Von GALL, H., “Zu den Kleinasiatichen Treppentunneln”, *Archäologischer Anzeiger*, 1967/4, 1967, s. 504-527.
- YILMAZ, Ali-GÜL, Seyfullah, “Vezirköprü’de (Samsun) Tarihsel Koruma Ve Halkın Koruma Çalışmalarına Yaklaşımı” *Studies of Ottoman Domain*, 5/8, 2015, s. 2.
- YİĞİTPAŞA, Davut-ŞİRİN, O. Alper, “Vezirköprü’de 2012-2017 Yılları Arasında Gerçekleştirilen Kurtarma Kazıları Üzerine Gözlemler”, *Amisos*, 5/8, 2020, s. 178-218.

HARİTA VE RESİMLER

Harita 1: 2019 Sezonunda Çalışılan Alanlar

Res. 1-2: Büyük Kale Sur Duvarları (Büyükale Mh.)

Res. 3: Terekaya Mevkii Kale (Türkmen Mh.)

Res. 4: Küçükkale-Basamaklı Tünel (Küçükkale Mh.)

Res. 5: Küçükkale-Sarnıç (Küçükkale Mh.)

Res. 6: Köprübaşı Mevkii, Yamaç Yerleşimi (Avdan Mh.)

Res. 7: Evkaya Mevkii-Yamaç Yerleşimi (Esen Mh.)

Res. 8: Höyük Mevkii, Höyük (Taşlıyük Mh.)

Res. 9: Tepecik Höyüğü (Adatepe Mh.)

Res. 10: Domuzdamı Mevkii Mağara Yerleşimi (Türkmen Mh.)

Res. 11: Ziraat Tepesi Mevkii, Tümlüs (Esen Mh.)

Res. 12: Tekke Mevkii, Tümlüs (Ahmetbaba Mh.)

Res. 13: Kaya Mezarı (Küçükale Mh.)

Res. 14: Evkaya Mevkii Evkaya Kaya Mezarı (Esen Mh.)

Res. 15: Evkaya Mevkii- Kaya Oygu Mezarları (Esen Mh.)

Res. 16: Karataş Mevkii, Taş Sandık Mezarlar (Yukarımarlı Mh.)

Res. 17: Mezar Steli (Yağınözü Mh.)

Res. 18: Çeşme Üzerinde Stel Parçası (Adatepe Mh.)

Res. 19: Keltepe Mevkii, P.T. Lahit Parçaları (Ağcayazı Mh.)

Res. 20: Park Cafe- Osthotek (Merkez)

Res. 21: Zindankaya Mevkii- Açık Hava Tap. Aln. (Esen Mh.)

Res. 22: Pres Denge Ağırlığı (Saray Mh.)

Res. 23: Yerleşimlerde Ele Geçen Seramikler

ÇİZİMLER

Levha 1

Levha 2

Levha 3

Levha 4

LEVHA LİSTESİ

Levha 1:

1. Cami Tepesi Mevkii, Açık ağızlı, konik gövdeli çanak, basit (yuvarlak) ağız kenarlı, ağız çapı 20cm, yükseklik 4.7 cm, cidarı 1.2 cm, siyah (5YR 3/1) hamurlu, içi kiremit (2.5YR 4/8) astarlı, dışı kiremit (10R 4/6) astarlı, orta kum, saman, kireç katkılı, orta pişmiş, açkılı, el yapım (Etüt No: Çal.T18)

2. Cami Tepesi Mevkii, Açık ağız ve küresel gövdeli çanak, basit (yuvarlak) ağız kenarlı, ağız çapı 18cm, yükseklik 3.2 cm, cidarı 1 cm, siyah (2.5YR 3/1) hamurlu, içi hamur rengi astarlı, dışı kiremit (5YR 5/8) astarlı, ince kum, şamot, kireç ve saman katkılı, orta pişmiş, açkılı, el yapımı. ((Etüt No: Çal.T23)

3. Kayalık Mevkii, Kapalı ağızlı, küresel gövdeli çanak, basit (yuvarlak) ağız kenarlı, ağız çapı 21cm, yükseklik 3.4 cm, cidarı 0.6 cm, gri (7.5YR 4/1) hamurlu, içi siyah (7.5YR 2.5/1) astarlı, dışı kiremit (2.5YR 4/8) astarlı, orta kum ve kireç katkılı, orta pişmiş, açkılı, el yapımı. (Etüt No: Hac.T16).

4. Höyük Mevkii, Boyunsuz çömlek, basit (yuvarlak) ağız kenarlı, ağız çapı 20 cm, yükseklik 7.8 cm, cidarı 1 cm, açık kahverengi (2.5 YR 6/8) hamurlu, içi ve dışı kiremit (2.5 YR 5/8) astarlı, ince kum, beyaz mika, biyotit (siyah mika) ve kireç katkılı, orta pişmiş, açkılı, el yapımı. (Etüt No: Taş.T2).

5. Tepe (Bayrak) Mevkii, Boyunsuz çömlek, basit (yuvarlak) ağız kenarlı, ağız çapı 20 cm, yükseklik 3.1 cm, cidarı 1 cm, koyu devetüyü (5YR 5/6) hamurlu, gri (7,5YR 3/1) astarlı, orta kum ve kireç katkılı, orta pişmiş, açkısız, el yapımı. (Etüt No: Avd.T3).

6. Avren Mevkii, Boyunsuz çömlek, basit (yuvarlak) ağız kenarlı, ağız çapı 34 cm, yükseklik 6.2 cm, cidarı 1.4 cm, kahverengi (5YR 5/6) hamurlu, koyu devetüyü (5YR 5/4) astarlı, kaba kum, kireç, beyaz mika, saman ve feldispar/feldispat katkılı, orta pişmiş, açkılı, el yapımı, ağız kenarının alt kısmı yuvarlak kabartma şerit bezemelidir. (Etüt No: Nar.T1).

7. Tepe (Bayrak) Mevkii, Boyunsuz çömlek, dışı kalınlaştırılmış ağız kenarlı, ağız parçası, yükseklik 4.3 cm, ağız çapı 12 cm, cidarı 1 cm, devetüyü (10YR 4/6) hamurlu, hamur rengi astarlı, ince kum, saman ve kireç katkılı, orta pişmiş, açkılı, el yapımı. (Etüt No: Avd.T1).

8. Höbeğin Doruğu Höyük, Boyunsuz çömlek, dışı kalınlaştırılmış ağız kenarlı, ağız çapı 17 cm, yükseklik 5.8 cm, cidarı 0.9 cm, kahverengi (10YR 4/5) hamurlu, hamur rengi astarlı, orta kum, biyotit (siyah mika), kireç ve beyaz mika katkılı, orta pişmiş, açkısız, el yapımı. (Etüt No: İnk.T4)

9. Höbeğin Doruğu Höyük, Boyunsuz çömlek, dışı kalınlaştırılmış ağız kenarlı, ağız çapı 18 cm, yükseklik 6 cm, cidarı 0,8 cm, kahverengi (7.5.YR 5/8) hamurlu, hamur rengi astarlı, orta kum, feldispat/feldispar, biyotit (siyah mika) ve kuvars katkılı, açkısız, orta pişmiş, el yapımı. (Etüt No: İnk.T6)

Levha 2:

1. Tepecik Mevkii, Çift çıkıntılı ve çift delikli tutamak parçası, cidarı: 0.7 cm, kahverengi (2.5YR 4/8) hamurlu, hamur rengi astarlı, ince kum, kireç ve saman katkılı, orta pişmiş, açıkısız. (Etüt No: Ada.T12).
2. Avren Mevkii, Gövde parçası, cidarı 1 cm, devetüyü (5YR 7/8) hamurlu, siyah (5YR 2.5/1) astarlı, ince kum, kuvars, kireç ve saman katkılı, orta pişmiş, açıkısız, el yapımı, düğme bezekli ve düğme bezeğin hemen altında dalga bezek bulunmaktadır. (Etüt No: Nar.T12).
3. Tepecik Mevkii, Gövde parçası, cidarı 0.9 cm, devetüyü (7.5YR 6/8) hamurlu, içi ve dışı kiremit (5YR 5/8) astarlı, ince kum, saman ve kireç katkılı, orta pişmiş, açıkılı, el yapımı. (Etüt No: Ada.T3)
4. Doğantepe Höyüğü, Gövde parçası, cidarı 1.3 cm, kahverengi (2.5YR 4/4) hamurlu, gri (2.5YR 4/1) astarlı, ince kum, kireç ve beyaz mika katkılı, orta pişmiş, açıkısız, el yapımı, dalga bezekli. (Etüt No: Nar.T17)

Levha 3

1. Yamaç Mevkii, kase parçası, cidarı 0,5 cm. Astar rengi 2.5 YR 5/8 Red'dir. Astarı geçişlidir. Hamur katkı maddeleri iyi elendiği için gözükmemektedir. Hamuru iyi pişmiştir.
2. Höbeğin doruğu Mevki, çömlek parçası, cidar kalınlığı 1,2 cm. Astar rengi 2,5 YR 5/8 Red. Hamuru iyi pişmiş. Katkı maddeleri; yoğun kireç katkı, seyrek mika ve şamot katkılı olup orta taşçık katkılıdır.
3. Kurtluca Mevkii, kase parçası, cidar kalınlığı 1cm'dir. Astarı yoktur yalın yüzeylidir. Yüzey rengi 7,5 YR 6/8 Reddish Yellow'dur. Hamuru orta pişmiştir. İnce kireç ve taşçık, orta yoğunlukta mika ve seyrek ince şamot katkılıdır.
4. Taşlı Tarla Mevki, kase parçası, cidar kalınlığı 0,7 cm. Astar rengi 2,5 YR 5/8 Red / 5 YR 5/8 Yellowish Red'dir. Hamuru iyi pişmiş, hamur katkı maddeleri; ince kum, taşçık ve mika katkılı olup gözeneklidir.
5. Kisecik Mevki, kase parçası, cidar kalınlığı 1 cm. Yalın yüzeyli, yüzey rengi 2.5 YR 5/8 Red. Hamuru iyi pişmiş, katkı maddeleri; ince kum, yoğun kireç ve mika, orta taşçık katkılıdır.

Levha 4

1. Höbeğin Doruğu Mevkii, çömlek parçası, cidarı 0,9 cm. Astar rengi 5 YR 6/8 Reddish Yellow. Hamur katkı maddeler, ince kireç, taşçık katkılı olup seyrek biyotit ve mika katkılıdır. Hamuru iyi pişmiştir.
2. Köprübaşı Mevki, kase parçası, cidar kalınlığı 0,9 cm. Yalın yüzeylidir, yüzey rengi 5 YR 5/8 Yellowish Red. Hamuru orta pişmiş. Hamur katkı maddeleri; orta taşçık, yoğun kireç ve mika, seyrek şamot ve biyotit katkılıdır.

3. Acısubaşı Mevkii, testi? parçası, Astar rengi 7,5 YR 7/8 Reddish Yellow. Hamuru kötü pişmiştir. Hamur katkı maddelerinde yoğun miktarda mika ve ince taşcık görülmektedir.

4. Doğanca Mevki, kaide parçası, cid. kal. 1 cm. Astar rengi 10 YR 5/6 Yellowish Brown. Hamur kötü pişmiş. Hamur kat.mad. orta kireç, taşcık ve kum katkılı, yoğun mika ve şamot, seyrek biyotit katkılıdır.

5. Yamaç Mevkii, kaide parçası, cid. kal. 0,6 cm. Yalın yüzeyli, yüzey rengi 7,5 YR 6/8 Reddish Yellow. Hamur kötü pişmiş ve gri özlüdür. Hamur kat. Mad. İyi elenmiş çok seyrek kire. Ve mika katkılıdır.

RESİM LİSTESİ

Resim 1: Cami Tepesi Mevkii (Levha 1/1)

Resim 2: Cami Tepesi Mevkii (Levha 1/2)

Resim 3: Kayalık Mevkii (Levha 1/3)

Resim 4: Höyük Mevkii (Levha 14)

Resim 5: Tepe (Bayrak) Mevkii (Levha 1/5)

Resim 6: Avren Mevkii (Levha 1/6)

Resim 7: Tepe (Bayrak) Mevkii (Levha 1/7)

Resim 8: Höbeğin Doruğu (Levha 1/8)

Resim 9: Höbeğin Doruğu (Levha 1/9)

Resim 10: Tepecik Mevkii (Levha 2/1)

Resim 11: Avren Mevkii (Levha 2/2)

Resim 12: Tepecik Mevkii (Levha 2/3)